

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA
KATEDRA ROZVOJOVÝCH STUDIÍ

Kateřina HRADILOVÁ

Perspektivy čínského modelu růstu pro rozvojový svět

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Syrovátka, DiS.

Olomouc, 2012

Prohlašuji, že jsem zadanou bakalářskou práci vypracovala samostatně a veškeré použité zdroje jsem uvedla v seznamu literatury.

V Olomouci dne 3. 5. 2012

.....

podpis

Na tomto místě bych velmi ráda poděkovala panu Mgr. Miroslavu Syrovátkovi, DiS. za odborné vedení mé práce, cenné připomínky, vstřícný přístup a nemalé množství času, které mé práci věnoval.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Kateřina HRADILOVÁ**
Osobní číslo: **R09805**
Studijní program: **B1301 Geografie**
Studijní obor: **Mezinárodní rozvojová studia**
Název tématu: **Perspektivy čínského modelu růstu pro rozvojový svět**
Zadávající katedra: **Katedra rozvojových studií**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Předmětem práce je analýza modelu čínského ekonomického růstu, který nabízí rozvojovým zemím alternativní cestu k vymanění se z chudoby. Zásadní otázka, která v tomto směru vyvstává je, zda v průběhu 21. století rozvojové země postupně převzou čínský vzor a pokud ano, jaké důsledky to sebou přinese. Práce si klade za cíl objasnit principy čínského politicko-ekonomického systému v kontextu s liberálním kapitalismem západního typu. Zabývá se také souvislostmi mezi demokracií a ekonomickým růstem se snahou zodpovědět, zda je v určitých případech autoritářský režim efektivnější, než demokracie.

Rozsah grafických prací: dle potřeby
Rozsah pracovní zprávy: 10 - 15 tisíc slov
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

Headey D. Appraising a post-Washington paradigm: What Professor Rodrik means by policy reform. *Review of International Political Economy* [e-book]. Routledge; 2009:698-728. Available from: Business Source Complete, Ipswich, MA. Accessed April 28, 2011
Kennedy S. The Myth of the Beijing Consensus. *Journal of Contemporary China* [serial online]. June 2010;19(65):461-477. Available from: Academic Search Complete, Ipswich, MA. Accessed April 28, 2011
Naim M. Fads and fashion in economic reforms: Washington Consensus or Washington Confusion?. *Third World Quarterly* [serial online]. June 2000;21(3):505-528. Available from: Academic Search Complete, Ipswich, MA. Accessed April 28, 2011
Przeworski A, Limongi F. Political Regimes and Economic Growth. *Journal of Economic Perspectives* [serial online]. Summer 1993;7(3):51-69. Available from: Business Source Complete, Ipswich, MA. Accessed April 15, 2011
RAMO, Joshua. The Beijing Consensus. The Foreign Policy Centre. 5.11.2004, p. 1-61. Available from: <http://fpc.org.uk/fsblob/244.pdf>, Accessed April 15, 2011
Tavares J, Wacziarg R. How democracy affects growth. *European Economic Review* [serial online]. August 2001;45(8):1341-1378. Available from: Business Source Complete, Ipswich, MA. Accessed April 15, 2011

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Miroslav Syrovátka, DiS.
Katedra rozvojových studií

Datum zadání bakalářské práce: 16. května 2011

Termín odevzdání bakalářské práce: 27. dubna 2012

L.S.

Prof. RNDr. Juraj Ševčík, Ph.D.
děkan

Doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 17. května 2011

Abstrakt

Předmětem práce je analýza modelu čínského ekonomického růstu, který nabízí rozvojovým zemím alternativní cestu k vymanění se z chudoby. Zásadní otázka, která v tomto směru vyvstává je, zda v průběhu 21. století rozvojové země postupně převezmou čínský vzor a pokud ano, jaké důsledky to sebou přinese. Práce si klade za cíl objasnit principy čínského politicko-ekonomického systému v kontextu s liberálním kapitalismem západního typu. Zabývá se také souvislostmi mezi demokracií a ekonomickým růstem se snahou zodpovědět, zda je v určitých případech autoritářský režim efektivnější, než demokracie.

Klíčová slova

demokracie a ekonomický růst, čínská ekonomická reforma, čínský ekonomický růst, čínský model rozvoje, Pekingský konsenzus, Washingtonský konsenzus, rozvojová spolupráce Číny

Abstract

The objective of this thesis is to analyze China's growth model, which serves as one of the many existing economic models for developing countries. The main question of interest is whether developing countries will gradually adopt Chinese methods in the 21st century and, if so, what will be the consequences. Next, clarifications of the tenets of China's political-economic system will be made in the context of Western liberal capitalism. This thesis also examines the connections between democracy and economic growth. This will be studied along with the attempt to answer the question of whether authoritarian rule can sometimes be more effective than democracy.

Keywords

democracy and growth, Chinese economic reform, Chinese economic growth, China's growth model, Beijing consensus, Washington consensus, China's foreign aid

Obsah

Seznam grafů, obrázků a tabulek.....	9
Seznam použitých zkratk.....	10
1. Úvod.....	11
1.1. Cíle práce.....	11
1.2. Metody zpracování, zdroje a rozdělení kapitol.....	11
1.3. Poznámka k transkripci	12
1.4. Poznámka k práci s čínskými daty	13
2. Demokracie a diktatura z ekonomického pohledu	14
2.1. Koncept asijských hodnot a demokracie	14
2.2. Měření svobody a demokracie.....	16
2.3. Demokracie a ekonomický růst	19
2.3.1. Argumenty ve prospěch diktatury	20
2.3.2. Argumenty ve prospěch demokracie	21
2.4. Demokracie a dlouhodobě udržitelný růst.....	23
3. Čínský ekonomický růst	25
3.1. Vývoj Číny před reformou	25
3.1.1. Ekonomické charakteristiky maoismu.....	25
3.2. Ekonomická reforma	29
3.2.1. První fáze reformy: zemědělství a průmysl.....	30
3.2.2. Druhá fáze reformy: přímé zahraniční investice a mezinárodní obchod.....	31
3.2.3. Třetí fáze reformy: modernizace vědy a techniky, reforma v armádě.....	34
3.3. Neoliberalismus s čínskými charakteristikami	35
4. Proč Čína roste tak rychle	37
4.1. Akumulace kapitálu jako hybná síla růstu.....	37
4.2. Zvýšení produktivity jako hybná síla růstu	39
4.3. Čínský politický režim jako hybná síla růstu	41
5. Pekingský konsenzus.....	44
5.1. Washingtonský konsenzus.....	44
5.1.1. Odlišné interpretace Washingtonského konsenzu.....	45
5.1.2. Kritika Washingtonského konsenzu	46
5.2. Pekingský konsenzus.....	48
5.2.1. Odlišné interpretace Pekingského konsenzu.....	48
5.2.2. Kritika Pekingského konsenzu	49
5.2.3. Pekingský konsenzus a jeho aplikace.....	50

6. Čínský model pro rozvojový svět	52
6.1. Popularita Číny v rozvojových zemích	52
6.2. Prostředky šíření čínského modelu.....	53
6.2.1. <i>Ekonomické vazby</i>	54
6.2.2. <i>Politické vazby</i>	57
6.3. Perspektivy čínského modelu	59
7. Závěr	62
Zdroje	63

Seznam grafů, obrázků a tabulek

- Tabulka 1:** Klasifikace zemí dle Freedom House v letech 1973 a 2011
- Tabulka 2:** Srovnání svobody asijských tygrů s Čínou a ČR dle Freedom House v letech 1973 a 2011
- Tabulka 3:** Klasifikace zemí dle EIU za rok 2010
- Tabulka 4:** Srovnání svobody asijských tygrů s Čínou a ČR dle metodiky EIU za rok 2010
- Tabulka 5:** Růst HDP na osobu ve vybraných zemích, ve vztahu k délce doby následování politik MMF
- Graf 1:** Růst čínského HDP před reformou (%)
- Graf 2:** Růst čínského HDP po roce 1978 (%)
- Graf 3:** Big Mac index 2012, podhodnocení nebo nadhodnocení domácí měny vůči USD (%)
- Graf 4:** Podíl investic do fixního kapitálu a domácích úspor na HDP v letech 1978–2010 (%)
- Graf 5:** Průměrný roční růst souhrnné produktivity výrobních faktorů (TFP) v letech 1990–2008 nebo posledních dostupných let (%)
- Graf 6:** Procentuální zastoupení populace s příznivým pohledem na Čínu (2007)
- Graf 7:** Čínské toky PIZ v roce 2010 (mil. USD)
- Graf 8:** Poměr čínských PIZ na HDP kontinentu (%)
- Graf 9:** Nejvýznamnější toky čínských PIZ do Asie, Afriky a Latinské Ameriky v roce 2010 (mil. USD)
- Obrázek 1:** Speciální ekonomické zóny
- Obrázek 2:** Čínské oficiální speciální ekonomické zóny v Africe dle pořadí vzniku

Seznam použitých zkratk

Mimo případy, kdy je anglická zkratka více vžitá, se v práci používají zkratky tvořené z českých slov.

ČLR	Čínská lidově demokratická republika (Čína)
HDP	Hrubý domácí produkt
HNP	Hrubý národní produkt
HSP	Hrubý společenský produkt
IFK	Investice do fixního kapitálu
MMF	Mezinárodní měnový fond
ODA	Oficiální rozvojová pomoc (<i>Official Development Assistance</i>)
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (<i>Organisation for Economic Co-operation and Development</i>)
PZI	Přímé zahraniční investice (<i>Foreign Direct Investment</i>)
PIZ	Přímé investice do zahraničí (<i>Outward Foreign Direct Investment</i>)
PPP	Parita kupní síly (<i>Purchasing Power Parity</i>)
SEZ	Speciální ekonomická zóna
SVP	Státem vlastněný podnik
TFP	Celková produktivita výrobních faktorů (<i>Total Factor Productivity</i>)
USD	Americký dolar (<i>United States Dollar</i>)
ÚVKŠ	Ústřední výbor komunistické strany
VSLZ	Všečínské shromáždění lidových zástupců
WTO	Světová obchodní organizace (<i>World Trade Organization</i>)

1. ÚVOD

1.1. CÍLE PRÁCE

Dnešní svět se mění velice rychle. Dvacáté století bylo érou amerického snu, dnes se stále častěji setkáváme s termínem *Asijské století*. Po pádu Sovětského svazu v devadesátých letech se Spojené státy americké staly hlavní světovou mocností, v této době také Francis Fukuyama poprvé použil koncept „konce historie“. Dějiny podle něho skončily, protože liberální demokracie a tržní ekonomika zvítězily nad ostatními alternativami a potvrdily, že takovéto uspořádání světa je jediné možné.

Soubor procesů ve světové ekonomice během posledních let však naznačuje, že mocenská rovnováha v dnešním světě se začíná narušovat. V roce 1978 se v Číně udály velké změny a ekonomika země se začala postupně transformovat. Dnes země vystupuje jako největší věřitel amerických státních dluhopisů a v roli silného obchodního partnera Evropské unie se také významně angažuje v oblasti zachování stability eurozóny. Nástup Číny na světovou scénu svědčí o tom, že kapitalismus může fungovat i bez demokratického zřízení státu. Tento čínský model rozvoje, nejčastěji definován jako liberální ekonomická politika společně s vládou jedné strany, se tak stává alternativní cestou rozvoje vůči kapitalismu západního typu, jenž se opírá o hodnoty demokracie.

Předmětem této práce není prognóza, jak bude vypadat svět za několik desítek let, ale nastínit možné alternativy jeho vývoje. Práce si klade za cíl přiblížit perspektivy čínského modelu ekonomického růstu v rozvojovém světě. Otázka, která se v této souvislosti nabízí, zní, zda rozvojové země převezmou čínský model rozvoje, a pokud ano, jaké důsledky z toho můžeme vyvozovat. Odpověď na tuto otázku spočívá v analýze čínského modelu rozvoje, prostřednictvím popisu ekonomicko-politického systému Číny.

1.2. METODY ZPRACOVÁNÍ, ZDROJE A ROZDĚLENÍ KAPITOL

Jedná se o rešeršně-kompilační práci, založenou na vlastní analýze a interpretaci získaných materiálů. Snahou bylo podat ucelený obraz o politicko-ekonomickém charakteru dnešní Číny a jejím vlivu na rozvojový svět, použité zdroje jsou proto různorodé, převažují mezi nimi vědecké články v anglickém jazyce. Druhá kapitola se zabývá rozdíly mezi demokracií a diktaturou z ekonomického pohledu, se snahou zodpovědět, který režim je pro ekonomický růst přínosnější. Podklady pro tuto část práce tvoří zejména ekonometrické studie a články z akademických časopisů. Třetí kapitola je pojata jako popis ekonomického systému Číny, dokumentuje ekonomický růst země od éry maoismu a popisuje prostředky, které Čína použila k transformaci z plánované ekonomiky na tržní. K měření čínského ekonomického

růstu jsou používána data Světové banky, v popisné části jsou využívány knižní zdroje, články z akademických časopisů a internetové zdroje. Následující kapitola zkoumá příčiny čínského ekonomického růstu, mezi které patří vliv investic, zvýšení produktivity a politický režim. Kapitola zároveň slouží také jako charakteristika politického systému Číny.

Pátá kapitola popisuje Pekingský konsenzus v souvislosti s Washingtonským a vychází z původních materiálů autorů těchto konceptů. Poslední kapitola je zaměřena na prostředky, kterými se čínský model rozvoje šíří, shrnuje jeho perspektivy v rozvojových zemích a načrtává možné důsledky jeho aplikace. V této oblasti není příliš mnoho vědeckých materiálů, kapitola proto byla z větší části postavena na datech Ministerstva obchodu Číny a jejich následné interpretaci a dále na akademických člancích o rozvojové pomoci Číny, případně o vlivu čínských investic do zahraničí. Doplnující roli měly také novinové články a v neposlední řadě byly zdrojem inspirace anglické populárně naučné knihy, kterých je v této tematice celá řada.

1.3. POZNÁMKA K TRANSKRIPCI

Čínské písmo není hláskové a pro jeho přepis se užívají různé přepisy do latinky. V roce 1958 byla v Číně oficiálně zavedena čínská národní abeceda založena na latince, zvaná *pchin-jin* (pinyin). Tato abeceda je mezinárodním standardem transkripce čínštiny, jelikož díky akcentům dokáže zachytit čtyři základní čínské tóny (v médiích se lze nejčastěji setkat s *anglickou transkripcí*, která je totožná s pchin-jinem, ale nedodržuje tónové akcenty). Pchin-jin má specifická pravidla výslovnosti, která při neznalosti vedou ke komolení slov, proto čeští sinologové zavedli v 50. letech *standardní českou transkripci čínštiny*, která využívá možností našeho jazyka co nejvíce zachytit zvukovou podobu čínského jazyka, ovšem nevztahuje se na tóny.

- (a) V této práci je zpravidla využívána tradiční česká transkripce čínštiny u vžitých slov (např. *Peking, Mao Ce-tung, Teng Siao-pching* apod.).

český přepis	pchin-jin	anglický přepis
Peking	Běijīng	Beijing
Mao Ce-tung	Máo Zédōng	Mao Zedong
Teng Siao-pching	Dèng Xiǎopíng	Deng Xiaoping
Chu Ťin-tchao	Hú Jǐntāo	Hu Jintao

- (b) V případech, kdy je anglický název více vžitý než český překlad, který by mohl být zavádějící, je využívána anglická transkripce (např. *Lee Kuan Yew*).

anglický přepis	pchin-jin	český přepis
Lee Kuan Yew	Lǐ Guāngyào	Li Kuang-jao

(c) V ostatních případech se názvy uvádějí nejprve anglicky a v závorce česky (v případě, že je více zažítý anglický název) nebo nejprve česky a poté anglicky (pokud je více vžitý český název) např. *Jiang Zemin (Tiang Ce-min)*, *Šen-čen (Shenzen)* apod.

1.4. POZNÁMKA K PRÁCI S ČÍNSKÝMI DATY

Při práci s čínskými daty se objevuje řada úskalí, které je třeba zmínit. Při měření čínského ekonomického růstu se v této práci používají data Světové banky, z databáze World Development Indicators, která nabízí přehled rozvojových statistik pro Čínu od roku 1961. Světová banka se opírá o data Čínského národního statistického úřadu. Univerzálním měřítkem ekonomického růstu je HDP, tento ukazatel má však v Číně své limity.

V práci se používá HDP dle parity kupní síly (PPP). V porovnání s HDP dle směnného kurzu má tento ukazatel při srovnávání rozvojových států s vyspělými vyšší vypovídací hodnotu.¹ Mimo to, v případě Číny, kde je měna podhodnocená, je srovnávání na základě HDP dle směnného kurzu značně limitované. Specifické pro Čínu je také porovnávání výkonnosti ekonomiky v širším časovém průřezu. Komponenty tvořící HDP jsou zde k dispozici teprve od roku 1978, před ekonomickou reformou se v zemi používal ukazatel HSP (hrubý společenský produkt)², který nezahrnoval všechny segmenty ekonomiky tak jako jeho následovník. Z důvodu porovnávání historických dat se soudobými proto čínská vláda zavedla ukazatel „národní příjem“ (national income), který je syntézou HDP a HSP a byl vypočítán pro roky 1952–1993 (Hu, Khan, 1997). V neposlední řadě je také třeba zmínit, že komunistická vláda má statistický úřad pod přímou kontrolou, otázkou tedy je, do jaké míry jsou data vypovídající o hospodářských výsledcích státu spolehlivá. Vzhledem k tomu, že neexistuje nezávislá revize, je třeba brát některé informace s rezervou. Na další nesrovnalosti bude upozorňováno v poznámkách pod čarou.

---

¹ HDP přepočítané dle směnného kurzu podhodnocuje skutečný produkt rozvojových zemí, zvláště z toho důvodu, že služby jsou zde levnější.

² GSO (gross social output)

2. DEMOKRACIE A DIKTATURA Z EKONOMICKÉHO POHLEDU

„Až na pár výjimek, demokracie v rozvojových zemích nepřinesla dobrou vládu. Asijské hodnoty se nutně nemusí se Západními slučovat a pro mě, jako Asijce čínského původu, jsou na prvním místě především efektivní a poctivá vláda.“

(Lee Kuan Yew)

2.1. KONCEPT ASIJSKÝCH HODNOT A DEMOKRACIE

Výrok bývalého ministerského předsedy Singapuru přibližuje *koncept asijských hodnot*. Tato teorie obhajuje ekonomický růst vedený zpravidla autoritářskou vládou, s ohledem na specifické kulturní a náboženské poměry daných zemí (Lee Hong-jong, 2003). Upřednostňuje tedy rozvoj ekonomických svobod před politickými a ospravedlňuje tak silné zásahy vlády. Takovýto státem vedený model rozvoje je spjat především s industrializací asijských tygrů první generace: Hongkongu, Jižní Koreje, Singapuru a Taiwanu. Roční míry růstu zde dosahovaly od počátku šedesátých let dvacátého století 8–10 % a toto tempo se udrželo po dobu třech dekad (Paldam, 2002). Zpráva Mezinárodního měnového fondu (MMF) popisující ekonomický zázrak zemí Východní Asie přibližuje uvedenou hodnotu mnohem obrazněji: „Zatímco průměrný občan neasijského státu byl v roce 1990 o 72 % bohatší než jeho rodiče v roce 1960, průměrný Jihokorejec byl bohatší o 638 %.“ (Sarel, 1996: 2). Stiglitz (2003: 158) uvádí: „Na konci korejské války [1953] byla Jižní Korea chudší než Indie, na začátku devadesátých let 20. století přistoupila k Organizaci pro hospodářskou spolupráci a rozvoj, do klubu nejvypělejších průmyslových zemí světa.“ Jižní Korea se tak pod vedením generála Park Chung Heea vypracovala na 13. nejsilnější ekonomiku, kterou je dnes dle statistik Světové banky (WB, 2011a).

S podobnou intenzitou i na Taiwanu v sedmdesátých letech moc držela pevně v rukou jediná vládnoucí strana Kuomintang. Do roku 1987 na ostrovu platí stanné právo, ještě před přechodem k demokracii ale země zažívá hospodářský rozmach a ekonomika se transformuje z převážně zemědělsky orientované na vyspělou industrializovanou (Bakešová a kol., 2004). Z relativně zaostalého postkoloniálního Singapuru, zemi s chybějícím nerostným bohatstvím, se díky vládě Lee Kuan Yewa stalo čtvrté největší finanční centrum na světě (Z/Yen Group, 2011). Hongkong, moderní a kosmopolitní velkoměsto, má status speciálního administrativního regionu Čínské lidové republiky, označovaný jako „jedna země–dva systémy“. Po dlouhá léta byl spravován Velkou Británií, ale první demokratické volby zde proběhly až poté, co byla uzavřena v roce 1984 dohoda o jeho navrácení Číně, tedy v době, kdy již ekonomika byla vysoce rozvinutá (Fürst, 2006). Ačkoli je Hongkong ekonomicky

nejsvobodnějším místem na zemi (IEF, 2011)³, podle indexu demokracie, který je ze čtyř asijských tygrů nejnižší, spadá do kategorie „hybridních režimů“ (EIU, 2010) a podle indexu Freedom House je obdobně klasifikován jako „částečně svobodný“ (Freedom House, 2011).⁴

Nejen v případě asijských tygrů nedemokratický režim provázal dynamický ekonomický růst. Obdobný vývoj měly i některé latinskoamerické státy, jako Chile za vlády Augusta Pinocheta nebo Peru pod vedením kontroverzního prezidenta Fujimoriho (Barro, 1996). Rychlou modernizaci podstoupil i Irán v třicátých letech, kdy Rezá Šáh Pahlaví početnými reformami následoval turecký vzor Atatürka – Mustafy Kemala. Díky úspěšné liberalizaci ekonomiky pak v osmdesátých letech Turecko zaznamenalo silný ekonomický růst, přechod k plné demokracii ale zřejmě ještě dlouho potrvá⁵. I mnohé současné především asijské režimy lze zařadit mezi úspěšné autokracie, pokud jde o hospodářský růst. Socialistická republika Vietnam zaujímá dle indexu demokracie 140. místo ze 167. hodnocených zemí, spadá tedy do kategorie autoritativních režimů (EIU, 2010). Ačkoli nyní čelí vysokým mírám inflace, ekonomika je na vzestupu a země se stala atraktivní destinací zahraničních firem ve východní Asii. Ze strastiplné historie se pomalu vzpamatovává i Kambodža⁶, buduje ekonomiku založenou na lidském kapitálu a podle odhadů Světové banky míra růstu ze současných 6,5 % v dalších letech dále poroste (WB, 2011b).

Robert J. Barro ve svém pojednání o Demokracii a růstu (Barro, 1996) podotýká, že také většina zemí Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) se rozvíjela v systémech s limitovanými politickými právy a plnohodnotnými demokraciemi se staly až o mnoho let později. Přirozeně pak vyvstává otázka, jaký je vztah mezi autoritativním režimem a ekonomickým růstem. Pokud existují úspěšné příklady v historii i současnosti, kdy se země vymanily z chudoby díky sofistikované vládě diktátora a omezené participaci občanů v politice, proč pak podobný systém neaplikovat na mnohé zhroucené státy v dnešním světě? Před tím, než rozebereme souvislosti demokracie a autoritativního režimu s ekonomickým růstem, zodpovíme otázku, jak se míra demokracie měří. V této práci jsou

---

³ Index ekonomické svobody od roku 1995 stanovuje Wall Street Journal a Heritage Foundation. Na základě 10 specifických svobod jako volný obchod, podnikání, investice nebo vlastnická práva, je hodnoceno 183 zemí na stupnici 100 (svobodné)–1 (nesvobodné). Hongkong na této škále dosahuje 89,7.

⁴ O metodice měření demokracie pojednává podkapitola 1.2

⁵ Turecko je 15. nejvyspělejší ekonomikou světa (WB, 2011a). Společně s Nikaraguou se dle indexu demokracie v žebříčku umístilo na 89. místě z hodnocených 167 států. Spadá tak do rozmezí „hybridní režimy“ (EIU, 2010).

⁶ Podle indexu demokracie je Kambodža na 100. místě ze 167 hodnocených zemí a proto je označována jako „hybridní režim“ (EI, 2010).

používány dva nejznámější indikátory svobody a demokracie: index Freedom House a index demokracie. Blíže o nich pojednává následující podkapitola.

2.2. MĚŘENÍ SVOBODY A DEMOKRACIE

Index Freedom House

Index Freedom House sestavuje každoročně od roku 1973 americká nevládní nezisková organizace, podle níž je pojmenovaný. Publikuje jej ve zprávách o Svobodě ve světě (Freedom in the World Report). Státy a nezávislá teritoria jsou zde klasifikovány dle politických práv a občanských svobod, na stupnici 1–7 (způsobem uvedeným v tabulce č.1.) a následovně jsou zařazeny do jedné ze tří kategorií odpovídající míře svobody v dané zemi.

Tabulka 1: Klasifikace zemí dle Freedom House v letech 1973 a 2011

Klasifikace:	rozpětí stupnice:	1973	%	2011	%
svobodné	1,0-2,5	44	29 %	87	45 %
částečně svobodné	3,0-5,0	42	28 %	60	31 %
nesvobodné	5,5-7,0	65	43 %	47	24 %
celkem posuzovaných zemí:		151		194	

Zdroj: Freedom House, 2011

Metodologie Freedom House je založena na dvou oblastech výzkumu, jimiž jsou politická práva a občanské svobody. Průzkum týkající se *politických práv* (sestavující z 10 indikátorů) zahrnuje otázky zaměřené na volební proces, politický pluralismus a participaci občanů na vládnutí, fungování vlády, popřípadě doplňkové otázky pro konkrétní situaci v daném státu. Otázky zodpovídající míru dodržování *občanských svobod* (tvořené 15 indikátory) sestávají z okruhů týkajících se svobody názoru a vyznání, svobody shromažďování, právního státu a osobní nezávislosti včetně individuálních práv, jako je svobodné cestování, volba zaměstnání, podnikání, právo svobodně se rozhodovat o velikosti rodiny, rovnost příležitostí apod. (Freedom House, 2011).

Výhodou indexu Freedom House je jeho snadná čitelnost a srozumitelnost, nicméně kritizován bývá pro metodologické nedostatky a ideologický podtext, který je dán prozápadně orientovanou organizací, jež ho vytváří (Giannone, 2009). Ke zkreslení hodnot dochází v případě Hongkongu v tabulce č. 2. V roce 1973 se občanské svobody od politických liší pouze o jeden stupeň, což je v rámci jedné kategorie běžné, v roce 2011 je už ale rozdíl vyšší. Zatímco občanské svobody zůstaly nezměněny (zůstaly v kategorii, která odpovídá hodnocení „svobodné“), politické svobody se značně snížily na úroveň „nesvobodné“.

V závěrečném hodnocení, kdy se výsledky zprůměrují zůstává ale stav Hongkongu stejný, jako byl v roce 1973, tedy „částečně svobodný“.

Tabulka 2: Srovnání svobody asijských tygrů s Čínou a ČR dle Freedom House v letech 1973 a 2011

	1973			2011		
	PP	OS	hodnocení	PP	OS	hodnocení
Asijské tygři:						
Hongkong	3	2	částečně svobodný	5	2	částečně svobodný
Singapur	5	5	částečně svobodný	5	4	částečně svobodný
Jižní Korea	5	6	nesvobodná	1	2	svobodná
Taiwan	6	5	nesvobodný	1	2	svobodný
Srovnání:						
Čína	7	7	nesvobodná	7	6	nesvobodná
ČSSR / ČR	7	7	nesvobodná	1	1	svobodná

Zdroj: Freedom House, 2011

Pozn.: PP – politická práva, OS – občanské svobody

Index demokracie

Druhým indikátorem je index demokracie (Democracy Index) časopisu The Economist, společnosti Economist Intelligence Unit (EIU). Hodnotí se 167 států, které jsou následně seřazeny dle výše bodů, z čehož vyplývá, že výhodou indexu bude snadné porovnávání států mezi sebou navzájem. Zatímco index Freedom House stát zařadí pouze do jedné ze tří srovnávacích kategorií, index demokracie kromě toho svou číselnou hodnotou umožní detailnější klasifikaci podle umístění státu v žebříčku. V roce 2010 bylo na prvním místě Norsko, s indexem demokracie ve výši 9,8 bodů a na posledním Severní Korea, která získala 1,08 bodů (EIU, 2010).

Index vychází z 60 indikátorů, které spadají do pěti oblastí výzkumu, podobných jako u předchozího ukazatele: *volební proces a politický pluralismus, občanské svobody, funkčnost vlády, politická participace a politická kultura*. Každá z těchto pěti kategorií je hodnocena na stupnici 0–10 a výsledná hodnota je poté zprůměrována. Na základě přidělených bodů jsou státy zařazeny do jedné ze čtyř kategorií politických režimů (opět dle stupnice 0–10), jak znázorňuje tabulka č.3.

Metodologie tohoto indexu je založena na tom, že pojetí demokracie pouze na základě *politických práv a občanských svobod*, kterou používá Freedom House, není dostatečně obsáhlá. Freedom House adekvátně nezahrnuje aspekty, které vypovídají o kvalitě demokracie a důležitá hlediska jako *fungování vlády a politickou participaci* zahrnuje pouze okrajově. Nicméně ani širší index demokracie nebere v potaz úroveň ekonomického a sociálního blahobytu, již mnozí autoři považují za stěžejní komponent demokracie (Kekic,

2007). Vzhledem k tomu, že poprvé byl index demokracie publikován v roce 2007 (s daty hodnotící demokracii ve světě za rok 2006), nejsou k dispozici údaje pro srovnávání zemí v širším časovém průřezu, tak jak je to možné u indexu Freedom House.

Tabulka 3: Klasifikace zemí dle EIU za rok 2010

2010 / 167 zemí	rozpětí stupnice	počet zemí	% zemí	% svět. pop.
úplné demokracie	8 - 10	26	15,60 %	12,30 %
neúplné demokracie	6 - 7,9	53	31,70 %	37,20 %
hybridní režimy	4 - 5,9	33	19,80 %	14,00 %
autoritativní režimy	>4	55	32,90 %	36,50 %

Zdroj: EIU, 2010

Tabulka 4: Srovnání svobody asijských tygrů s Čínou a ČR dle EIU za rok 2010

2010 / 167 zemí	pořadí	počet bodů celkem	hodnocení	I.	II.	III.	IV.	V.
Asijské tygři:								
Hongkong	80.	5,92	hybridní režim	3,5	5,36	4,44	6,88	9,41
Singapur	82.	5,89	hybridní režim	4,33	7,5	2,78	7,5	7,35
Jižní Korea	20.	8,11	úplná demokracie	9,17	7,86	7,22	7,5	8,82
Taiwan	36.	7,52	hybridní režim	9,58	7,14	5,56	5,63	9,71
Srovnání:								
Čína	136.	3,14	autoritativní režim	0	5	3,89	5,63	1,18
ČR	16.	8,19	úplná demokracie	9,58	7,14	6,67	8,13	9,41

Zdroj: EIU, 2010

I. Volební proces a politický pluralismus. Svobodné a spravedlivé volby jsou esenciálním komponentem demokracie.

II. Funkčnost vlády. Pokud demokratická rozhodnutí nemohou být implementována, demokracie jako taková ztrácí svou podstatu.

III. Politická participace. Demokracie prosperují, jen pokud se občané aktivně podílejí na vládě.

IV. Politická kultura. Politická kultura je nezbytná pro legitimitu nové vlády. Při demokratických volbách poražené strany akceptují rozhodnutí voličů a umožní mírové převzetí moci vítězů.

V. Občanské svobody. Občanské svobody jsou podstatou liberální demokracie a totožné se základními lidskými právy.

2.3. DEMOKRACIE A EKONOMICKÝ RŮST

Lidská společnost je složitá a vazba mezi ekonomickou prosperitou a politickým uspořádáním není tak jednoduchá, jak by se mohlo zdát podle přání politiků nebo podle komentářů novinářů. Vztah mezi demokracií a ekonomickým růstem je nejasný a předmětem polemiky zůstává už řadu let. Je třeba si uvědomit, že v současnosti toho o příčinách ekonomického růstu mnoho nevíme (Kenny, Williams, 2001: 15). Na teorii růstu lze nahlížet z několika modelů, mnohé objasňují, ale každý má své slabiny a úskalí. Umíme také definovat determinanty růstu, tedy komplexní síť kauzalit, které ekonomický růst ovlivňují. Autoři Rodrik a Subramanian (2003) je rozlišují na endogenní a exogenní. Mezi endogenní patří produktivita dané země a výrobní faktory, kterými disponuje. Vznikají uvnitř ekonomiky a lze je tedy ovlivnit. Naopak exogenním faktorem je geografie, která příjem ovlivňuje, ale sama pochopitelně ovlivnitelná není. Částečně endogenní, s podobným vlivem na příjem jako geografie, je míra integrace do mezinárodního obchodu a v neposlední řadě také instituce. Pojem *instituce* je široký, zahrnuje mimo jiné i aspekty jako je korupce a sociální soudržnost. Politický režim je pouze jednou z jeho dimenzí, může tedy mít mezi ostatními determinanty růstu tak zásadní vliv na ekonomiku?

V tomto bodě se sociální vědci shodují. „Historická zkušenost několika zemí dokládá, že dynamický ekonomický růst byl spojen se zásadní politickou změnou“ (Reynolds, 1983, citováno dle Przeworski, Limongi, 1993: 65). Hlavní tezí zmíněných autorů je, že politika v rozvoji skutečně významnou roli zaujímá, jestli je země diktaturou nebo demokracií ale ve své podstatě vliv na ekonomiku nemá. Nelze usuzovat závěry podle několika případových studií diktatur, které dosáhly zázračných měr růstu, už jen z toho důvodu, že ve stejné době na světě podobně prosperovala i řada demokracií. Na základě pouhého zevšeobecnování je neopodstatněné soudit, jaký režim je pro ekonomický růst lepší, faktorů je zde mnoho. Pevný bod, o který se můžeme opřít, je skutečnost, že většina zemí s vysokým příjmem jsou demokracie a většina rozvojových zemí naopak diktatury, kromě toho také existují takové, co se z chudoby vymanily díky dobře vedené vládě diktátora (Schiffbauer, Shen, 2010). Na první pohled se proto může jevit, že demokracie vytváří podmínky pro ekonomický růst. Za tohoto předpokladu pak zvýšení politických svobod vede k navýšení svobod ekonomických, což generuje růst. Barro (1996) dokládá, že historie tomu nenasvědčuje a ve většině případů, kdy byla demokracie implementována zvnějšku do země, která na ni nebyla připravena, nepřetržovala dlouhou dobou. Vztah funguje spíše naopak, zlepšení ekonomických podmínek a životních standardů vede k nárůstu demokracie. Przeworski a Limongi (1993: 62) se odvolávají na stěžejní dílo o demokracii *Political Man*.

Autor Martin Lipset (1960) zde obhajuje hypotézu, že demokracie je produktem ekonomického růstu a své tvrzení dokládá množstvím statistických údajů a literatury. Tato kauzalita se zdá být logičtější, ale to, že konsenzus v těchto otázkách není, dokazuje například výzkum Daron Acemoglu (Wall Street Journal, 2007). Podle autora neexistují žádné přesvědčivé důkazy o tom, že by ekonomický růst byl hlavním faktorem vytvoření nebo posílení demokracie. Autor uvádí příklady zemí jako je Saudská Arábie nebo Rusko, které se i přes rychlý růst ekonomiky nestaly demokratičtějšími. Je logické, že míra demokracie zde neroste přímo úměrně s cenami ropy na světovém trhu.

Vztah ekonomického růstu na demokratizaci je tedy nejednoznačný, ale je tomu tak i naopak? Jak demokratické instituce působí na ekonomický růst? Většina autorů zastává názor, že vliv demokracie na růst je mírně negativní (např. Tavares, Wacziarg, 2001; Helliwell, 1994; Barro 1996) nebo přímou pozitivní vazbu nejsou schopni jasně identifikovat (Przeworski, Limongi, 1993; Doucouliagos, Ulubasoglu, 2008). O tzv. nelineární vazbě demokracie na ekonomický růst, kdy zvýšení politické svobody má pozitivní dopad na ekonomiku při velmi nízkých hodnotách indexu demokracie dané země a negativní dopad při vyšších, mluví Barro (1996) a na základě výpočtů obhajují i Shiffbauer a Shen (2010). Demokracie ovlivňuje hospodářský rozvoj státu skrz síť nepřímých vazeb, které bývají nazývány jako „kanály“ a podle toho, jak působí na ekonomický růst, lze teoreticky posuzovat, který režim je efektivnější.

2.3.1. Argumenty ve prospěch diktatury

Diktatury jsou spjaty především s vysokou mírou *státní autonomie*, která je definována jako kapacita státu prosazovat rozvojovou politiku nezávisle na nátlakových skupinách (Przeworski, Limongi, 1993). Z hlediska ekonomického růstu je tento aspekt velmi přínosný⁷ a umožňuje státu efektivně rozhodovat a alokovat zdroje optimálně k daným podmínkám. Také Barro (1996) vnímá silnou politickou moc zájmových skupin v demokracii jako rušivou. Poukazuje na to, že tendence těchto skupin redistribuovat příjmy v souladu s jejich zájmy vytváří podmínky, které brzdí růst a obvykle nepomáhají chudým. Zastánci demokracie tomuto tvrzení oponují, státní autonomii vidí jako neefektivní a tvrdí, že pouze demokratické instituce a tržní principy mohou fungovat v souladu s veřejným zájmem (North, 1990, citováno dle Przeworski, Limongi, 1993). Se státní autonomií souvisí i další argument. Barro (1996: 92) upozorňuje, že jedním z hlavních rysů demokracie je „tendence většiny volit tak,

---

⁷ Pochopitelně záleží na typu diktátora. Pokud bude u moci takový, co využívá moci k vlastnímu obohacení, srovnávání demokracie a diktatur by zde bylo bezpředmětné.

aby podpořili sociální programy a *redistribuci příjmů*. Jedná se především o programy jako progresivní příjmová daň, pozemková reforma a sociální transfery.“ Snižování nerovnosti obecně má na růst příznivý dopad, alespoň tedy v chudších zemích (Barro, 2008), ale pokud je přijato nepřiměřeně velké zdanění, tato opatření redukuje pobídky pro investice, snižují motivace a mají tak na růst negativní vliv (Tavares, Wacziarg, 2001; Barro 1996). Jedním z důvodů, proč demokracie zpravidla nefunguje v zemích s nízkým příjmem, je tlak většiny na *okamžitou spotřebu*, což redukuje investice a tím i ekonomický růst.

„Ekonomický rozvoj je proces, který vyžaduje vysoké investice do lidského i fyzického kapitálu. Takovéto programy zahrnují omezení v okamžité spotřebě, které jsou nejcitelnější především u populace s nízkou životní úrovní... Aby vlády program splnily, musejí přijmout tvrdá opatření a prosazovat je železnou rukou. Pokud by v takovýchto podmínkách probíhaly volby, jistě by je prohrály. Žádná strana nemůže doufat ve vítězství s politickým programem spočívajícím v obětech pro lepší zítřky.“

(Rao, 1984: 75, citováno dle Przeworski, Limongi, 1993: 54)

Autoritářské režimy s vysokou mírou státní autonomie jsou schopny lépe kumulovat úspory a následně je patřičně investovat. Na akumulaci investic do fyzického kapitálu nepříznivě působí zvyšování mezd, které v demokracii zprostředkovávají odbory. „Rodrik (1999) empiricky prokazuje, že v demokraciích jsou mzdy vyšší“ (Tavares, Wacziarg, 2001: 1348). Autoři na druhou stranu připouští, že v demokracii rozdíly dorovnávají její přednosti jako je: lepší prosazování vlastnických práv⁸, prosazování vymáhání smluv a politická stabilita.

2.3.2. Argumenty ve prospěch demokracie

Kritikem konceptu asijských hodnot je Amartya Sen, nositel Nobelovy ceny za ekonomii z roku 1988. Ve svém pojednání *Lidská práva a asijské hodnoty* (Sen, 1997) oponuje Lee Kuan Yewovi a uvádí, že jeho hypotéza je založena spíše na „selektivních informacích, než na obecných statistických průzkumech“. Podobně jako Przeworski a Limongi (1993) tvrdí, že úspěch několika autoritářských režimů nemůže fungovat jako

---

⁸ Jak uvádí Asoni (2007), ochrana vlastnických práv povzbuzuje investice do kapitálu, kumulaci vědomostí a efektivnější organizaci zdrojů v ekonomice. Zahrnuje psané právo nebo společenské zvyky a normy, které popisují, jak může být majetek legálně nabyt. Ačkoli nejsou pochybnosti o tom, že jejich prosazování zesiluje ekonomický růst, názory zda je v tomto ohledu lepší demokracie nebo diktatura se liší. Podle Clagua (1996, citováno dle Tavares, Wacziarg 1993) jsou stabilní demokracie v prosazování vlastnických práv a vymáhání smluv efektivnější než diktatury, ale s tímto dříve široce uznávaným míněním nesouhlasí např. Przeworski a Limongi (1993).

důkaz o tom, že by obecně takovéto režimy měly komparativní výhodu v prosazování ekonomického růstu.⁹

Je nemožné srovnávat ekonomické a sociální přínosy. Demokracie je spojena především s přínosy sociálními, které jsou cenou nižšího ekonomického růstu. Pokud je tedy zkoumán vztah režimů vůči ekonomickému růstu, diktatury z tohoto důvodu v statistikách dosahují lepších výsledků. Sociální přínosy demokracie spočívají zejména v tom, že poskytuje chudším vrstvám prostor v politickém rozhodování. Výsledkem je *nižší příjmová nerovnost* a investice do *lidského kapitálu* (Tavares, Wacziarg, 2001). Demokracie má proti diktatuře výhodu ve vysoké míře *politické stability*, která je daná veřejnou kontrolou vlády, a v rozsáhlých *ekonomických svobodách*. Díky tomu bývá častěji v demokraciích *nižší inflace* a prostředí vhodné pro podnikání (Doucouliagos, Ulubasoglu, 2008). Tavares a Wacziarg (2001) zmiňují, že míra tržní otevřenosti je také ovlivněna výší politických svobod a demokracii v tomto vidí jako režim více nakloněný *mezinárodnímu obchodu*. Autoři připouští, že vliv politických režimů na mezinárodní obchod je stále nevyřešenou otázkou, ale pro své tvrzení uvádějí pádné argumenty. Demokracie mají sklony k menšímu protekcionismu než diktatury. Diktátoři často zavádějí ochranná opatření, aby tak na trhu podpořili jednotlivce či skupiny, se kterými mají uzavřené smlouvy. Takováto forma korupce v demokraciích není nemožná, ale přinejmenším hůře realizovatelná.

Pokud vycházíme z toho, že demokracie má větší zpětnou vazbu k potřebám chudých a větší sklony k redistribuci bohatství, investice do lidského kapitálu, jako například dotace škol a vzdělávání populace, pak bude jedním z hlavních procesů, kterým pozitivně ovlivňuje ekonomický růst (Tavares a Wacziarg, 2001). Autoři dále uvádí, že vysoká úroveň lidského kapitálu je pravděpodobně předpokladem i výsledkem demokracie. Jestli je ale vzdělávání stěžejním faktorem, který ovlivňuje demokratizaci společnosti, je opět předmětem sporů. Wall Street Journal (2007) nabízí zajímavé pohledy na tuto problematiku očima Daron Acemoglu, a Edwarda Glaesera. Zatímco Glaeser vidí ve vzdělání východisko pro ekonomický a demokratický růst, Acemoglu je v tomto spíše skeptičtější a jako klíčové zmiňuje jiné faktory (poznámka 1).

---

⁹ Úspěch východoasijských zemí podle něj spočívá v dobře cílených ekonomických politikách a také v specifických okolnostech, které vedly k růstu.

Poznámka 1 – Demokracie, ekonomický růst a úloha vzdělávání: názory dvou ekonomů

Edward Glaeser se odvolává na výsledky svého výzkumu, v němž prokázal, že 95 % dobře vzdělaných demokracií v roce 1960 si tento politický status zachovalo i během dalších 40 let. Proti tomu 50 % z méně vzdělaných demokracií se vrátilo zpět k diktátorskému režimu v časovém horizontu 10 let. Na základě toho usuzuje, že pouze stát se vzdělanou společností může dosáhnout stabilní a udržitelné demokracie, přičemž skutečnost, který diktátorský režim se demokratizuje, určují hlavně míry vzdělání. Jako příklad uvádí srovnání států Varšavské smlouvy. Zatímco Česká republika a Polsko, s dobrou vzdělaností základnou, se přeměnily ve funkční demokracie, méně vzdělané státy bývalého SSSR, jako třeba Kazachstán a Uzbekistán, jsou na tom nesrovnatelně hůře. Vzhledem k těmto zákonitostem autor nepovažuje za vhodné exportovat demokracii do zemí s nízkou úrovní lidského kapitálu.

Daron Acemoglu zaujímá opačné stanovisko a argumentuje tím, že „demokracie je primárně o vytváření kolektivních rozhodnutí v konfliktech a vzdělání není všelékem pro řešení takovýchto situací“. Poukazuje na to, že demokracie selhala ve vysoce vzdělaných společnostech jako byla např. Výmarská republika před druhou světovou válkou*, nebo poválečná Argentina. Naopak byla úspěšná i v méně vzdělaných společnostech jako je Botswana, kde při získání nezávislosti v roce 1965 bylo pouze 22 absolventů univerzit. Země, které zaznamenají vysoký nárůst úrovně vzdělávání nemusejí být zákonitě politicky svobodnější, tak jak tomu bylo v řadě socialistických republik během studené války. Jako největší bariéru v demokracii proto nevidí vzdělávání, ale hluboké sociální a ekonomické rozdíly, které vytvářejí ve společnosti konflikt.

* Edward Glaeser v tomto nesouhlasí a podotýká, že míry vzdělanosti nebyly v třicátých letech v Německu tak vysoké. Kromě toho upozorňuje na fakt, že „míry vzdělání *předpovídají* přechod k demokracii, těžko ho ale mohou plně garantovat“.

Zdroj: Wall Street Journal, 2007

2.4. DEMOKRACIE A DLOUHODOBĚ UDRŽITELNÝ RŮST

Z výše popisovaných teorií vyplývá, že demokracie podporuje ekonomický růst zejména zlepšením akumulace lidského kapitálu a snížením příjmové nerovnosti, to ale za cenu menších investic do fyzického kapitálu, které růst zpomalují. To souvisí s tvrzením, že demokracie působí na ekonomický růst mírně negativně. Pokud ale vezmeme v úvahu tyto sociální přínosy demokracie v kontextu s dlouhodobými perspektivami, demokracie zde má proti autoritářským režimům výhodu. „Pluralitní demokracie umožňují vysoce kvalitní růst, zejména vyšší předvídatelností a stabilitou v dlouhodobém měřítku, tím, že jsou odolnější vůči externím šokům a také díky rovnější distribuci příjmů“ (Rodrik 2000, citováno dle Doucouliagos, Ulubasoglu, 2008: 64).

Rodrik společně se Subramanianem (2003: 33) přirovnávají demokracii k jakési „vnitřní meta-instituci“, která pomáhá společností rozhodovat o tom, jaké instituce chtějí. „Ačkoli měřítka demokracie vždy nevysvětlují, proč některé země rostou v daném období rychleji a jiné pomaleji, vysvětlují dlouhodobý růst příjmů... Jde o to přeměnit záchvěvy růstu, které lze dosáhnout v různých režimech, v dlouhodobě udržitelný růst s konzistentními a vysokými životními standardy, jež zprostředkovává demokracie.“

3. ČÍNSKÝ EKONOMICKÝ RŮST

„Nezáleží na tom, zda je kočka černá nebo bílá, důležité je, aby chytala myši.“

(Teng Siao-pching)

3.1. VÝVOJ ČÍNY PŘED REFORMOU

Když v roce 1961 na zasedání komunistické strany v Kantonu Teng Siao-pching, jeden ze stálých členů politbyra, citoval staré sečuánské rčení v kontextu se státní ekonomikou, nedostalo se mu příliš velkého pochopení. Touto metaforou se snažil naznačit, že není nutné odsuzovat všechny aspekty kapitalismu, pokud to zemi přinese výhody. Ekonomická situace Číny byla ale po katastrofálním Velkém skoku natolik tíživá, že byl Mao Ce-tung nucen podvolit se jistým opatřením, která zemi zachránila od hospodářského kolapsu. Teng Siao-pchingovi se podařilo prosadit redukci zemědělských komun, zvýšit motivace pracovat a tím i znovuobnovit ekonomický růst (Židek, 2006). Zatímco bezprostředně po Velkém skoku byla míra růstu HDP -27 %, v roce 1963 již čínský ekonomický růst činil 10 %, jak znázorňuje graf 1 na následující straně (World Bank, 2012a).

Toto „období úprav“ ale netrvalo dlouho. S hospodářským růstem stoupala i Maova popularita a v roce 1966 pod jeho vedením započala Kulturní revoluce. Primárním cílem byla likvidace starých myšlenek, kultury, zvyklostí, kapitalistických prvků a směřování k ideálnímu vzoru maoismu. Kromě toho diktátor kampaň využil pro legitimizaci čistek uvnitř strany a odklizení svých politických odpůrců. V roce 1966 tak byl Rudými gardami zatčen i Teng Siao-pching a mimo politickou scénu stál až do roku 1972, kdy byl krátce po vstupu země do OSN rehabilitován. Ačkoli oficiálně trvala Kulturní revoluce do smrti Maa (1976), po dvou letech chaosu a hospodářského úpadku zasáhla armáda a situaci normalizovala. Tato změna je patrná z grafu zobrazujícího míry růstu čínského HDP na následující straně.

3.1.1. Ekonomické charakteristiky maoismu

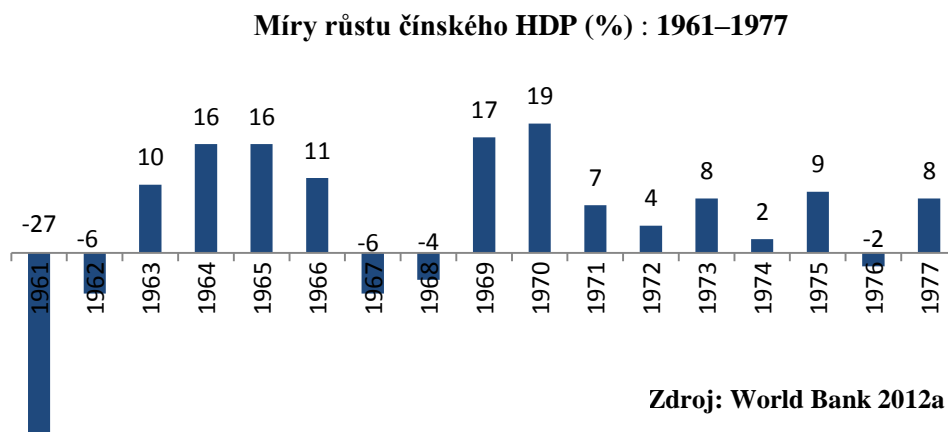
V roce 1949 končí občanská válka mezi nacionalisty a komunisty, vyhlášením Čínské lidové republiky (ČLR) pod vedením Mao Ce-tunga. Nacionalistická strana v čele s Čankajškem se stahuje na ostrov Tchaj-wan, kde se tak de-facto nezávisle na ČLR začala vyvíjet dnes již demokratická Čínská republika (Taiwan).¹⁰ Pevninská Čína má tou dobou před sebou 29 těžkých let plánovaného socialistického hospodářství a společensko-

---

¹⁰ V češtině se pojmy Tchaj-wan a Taiwan mnohdy zaměňují. *Tchaj-wan* je ostrov dříve nazývaný Formosa. Čína tento ostrov považuje za svou provincii *Tchaj-wan* se zvláštním autonomním systémem. Republika, která se zde nachází je označována jako *Taiwan* a v současné době ji uznává 23 států.

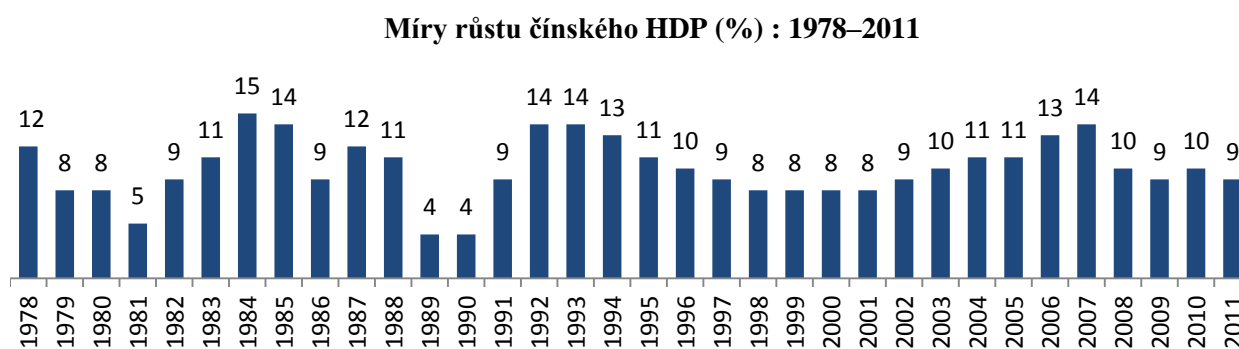
ekonomických experimentů Mao Ce-tunga. Nastíháme tedy hlavní ekonomické charakteristiky tohoto období. Pro Čínu mezi lety 1949–1976 jsou příznačné zejména tyto principy: centrálně řízená ekonomika po vzoru Sovětského svazu, princip soběstačnosti a industrializace.

Graf 1: Růst čínského HDP před reformou (%)

- 1958–1961 Velký skok , 1961 hladomor, 38 mil. obětí
- 1962–1965 „období úprav“
- 1966–1968 (76) Velká proletářská kulturní revoluce, 7–8 mil. obětí
- 1969–1970 úpravy po Kulturní revoluci
- 1971 vstup Číny do OSN
- 1976 zemětřesení (Tangshan), smrt Mao Ca-tunga
- 1978 3. Plénium ÚVKŠ

Graf 2: Růst čínského HDP po roce 1978 (%)

Zdroj: World Bank 2012a, CIA 2011

- 1980 1. vlna PZI (4. speciální ekonomické zóny)
- 1984 2. vlna PZI (14. pobřežních měst pro podnikání)
- 1989 „období zaraženého ticha“, mezinárodní izolace, inflace
- 1992 3. vlna PZI (Šanghaj)
- 1997 asijská ekonomická krize
- 2001 vstup Číny do WTO
- 2003 neoliberální reformy Chu Ťin-tchaa
- 2008 celosvětová ekonomická krize

Trh v *centrálně řízené ekonomice* neplní svou alokační funkci a jeho úlohu přejímá stát. Hlavním znakem centrálně řízené ekonomiky je státní vlastnictví klíčových sektorů. Stát mezi ně přerozděluje zdroje a vzhledem k tomu, že tak koná dle svého uvážení, cena produktu ztrácí výpovědní hodnotu (Naughton, 2006). Vládní plánování je spojeno se stanovováním neměnných cílů produkce. Pro Čínu byla specifická kvantita výroby, která převažovala nad kvalitou a vzhledem k uzavřenosti tehdejší ekonomiky a *principu soběstačnosti*¹¹, pro ni mnohdy ani nebyl odbyt (Fairbank, 1992). Určovaly se tzv. „pětiletky“ a podobně jako v našem státu se ani v Číně tento systém zákonitě nemohl ukázat jako funkční. Plánování nereaguje pružně na poptávku na trhu, chování firem je deformované. Nicméně za výjimku se považuje první pětiletka (1953–1957), nastavena byla poměrně realisticky a adekvátně k potřebám nově vzniklého státu. Ačkoli ekonomika čelila řadě problémů, akumulace kapitálu a spotřeba byly poměrně vyrovnané. To se ukázalo jako klíčový prvek rychlého a stabilního růstu a po čtyřech letech se podařilo splnit pětiletý plán (Xu, 1982).

Hlavním konceptem rozvoje maoistické Číny byla strategie „Big Push“ ve formě masivní *industrializace*. Spotřeba byla potlačena a většina prostředků směřovala do rozvoje průmyslu, především těžkého. Po vzoru Sovětského svazu Čína daňově zatížila zemědělství, ceny produktů byly fixní, přičemž zemědělské produkty byly finančně podhodnoceny. Naughton (2006) uvádí, že do roku 1958 podíl investic do těžkého průmyslu dosáhl 48 % (oproti roku 1954, kdy podíl investic do těžkého průmyslu činil 26 % HDP), což se značně vymyká průměru typického chudého státu podobných měřítek, kde se takovéto investice pohybují kolem 20 % HDP. I přes populační politiku, která probíhala od padesátých let, vzrostl počet obyvatel mezi lety 1952–1957 na venkově o 9 % a ve městě o 30 % a situace vyžadovala agrární reformu (Fairbank, 1992). Autor uvádí, že řešením problému by bylo snížení míry investic do těžkého průmyslu a převedení jejich části do lehkého průmyslu, díky dostupnému spotřebnímu zboží na trhu by se tak vytvořila pracovní motivace rolníků. Mao Ce-tungovi se ale podobné strategie nezdály jako příliš efektivní. Zastával názor, že pokud bude přeorganizována pracovní síla na venkově a rolníci budou mít to správné revoluční nadšení, zemědělství bude soběstačné a průmyslová produkce se zvýší každým rokem. Čína tímto způsobem za 15 let dožene Velkou Británii. Na těchto myšlenkových základech mezi lety 1958 a 1960 probíhal „Velký skok“.

---

¹¹Doktrína o soběstačnosti se nevztahovala na obchod se Sovětským svazem. K značnému ochlazení hospodářské spolupráce však dochází na počátku 60. let, v souvislosti s liberálními reformami Chruščova a jeho politikou destalinizace. Čínský ekonom Dong Fureng (1982) uvádí, že zatímco během první pětiletky byla míra soběstačnosti Číny přes 60 %, do roku 1959 byla větší než 80 %.

Pro mobilizaci zemědělských sil byly vesnice kolektivizovány a zemědělci byli sdružováni do *lidových komun*, které měly fungovat jako „nejlepší organizační forma budování socialismu a postupného přechodu ke komunismu“ (Obuchová, 1999: 145). Bylo zrušeno osobní vlastnictví a v souvislosti s politikou pracovní povinnosti i jakékoli finanční nebo materiální pobídky pro zvýšení motivace pracovat. Volný trh na venkově během Velkého skoku vymizel a systém komun vedl ke zhroucení potravinové výroby. Místo legislativních zákonů se v období maoismu vyhlašovaly tzv. *kampaně*. Nejznámější agitací Velkého skoku byl pokus o metalurgii „podomácku“. Mao Ce-tung nařídil zdvojnásobit produkci oceli a od července do října roku 1958 nechal vybudovat milion napodobenin vysokých pecí. Vzhledem k tomu, že ale nebyly zvýšeny příděly železné rudy ani paliva do těchto tavících pecí, lidé byli nuceni přetavovat železné výrobky a vyrábět tak velice nekvalitní slitiny, aby splnili stanovené normy. Z větší části byl výsledný produkt nepoužitelný (Fairbank, 1992).

„Teprve v roce 1960 si vedení uvědomilo, že mnozí rolníci umírají hlady a že celá ekonomika je v troskách. Čína zapadla do ekonomické bažiny a ukázalo se, že předseda Mao stojí na hliněných nohou. Musel dokonce přiznat, že o ekonomice neví téměř nic...“ (Fairbank, 1992 : 413).

V červenci roku 1976 postihlo Čínu ničivé zemětřesení o magnitudu 7,5° Richterovy škály. Epicentrum leželo v oblasti města Tangshan (Tchang-šan), v místě střetu Euroasijské desky s Ochotskou. Podle oficiálních čínských údajů si vyžádalo 242 769 obětí, pravděpodobně ale bylo toto číslo mnohem vyšší¹² (USGS, 2011). Obuchová (1999) zemětřesení komentuje, s tím, že přírodní pohromy takovýchto rozměrů se v konfuciánské tradici vždy považovaly za předzvěst následných velkých společenských změn. V září stejného roku zemřel Mao Ce-tung a po odsunutí ultralevicového „Gangu čtyř“ se politické prostranství uvolňuje pro pragmatickou skupinu v čele s Teng Siao-pchingem. Následuje období transformace ekonomiky, které zemi přivedlo na pozici jednoho z hlavních globálních aktérů politiky 21. století.

---

¹² Podle statistik U.S Geological Survey (USGS, 2011) zemřelo 655 000 osob.

3.2. EKONOMICKÁ REFORMA

„V současnosti se systém plánované ekonomiky transformoval do počáteční etapy socialistické tržní ekonomiky. V důsledku této změny došlo k obrovskému zdůraznění regulační funkce trhu... Čína krok za krokem kráčí k socialistické modernizaci svou cestou s příznačnými čínskými rysy. Od roku 1979 došlo v ČLR k velkým změnám. Situace v zemi je vůbec nejlepší jaká kdy byla a lid Číny je na tom materiálně dobře jako nikdy předtím.“ (Dnešní oficiální postoj Číny k reformě; Chinaembassy, 2012)

Rok 1978 je pro moderní čínské dějiny přelomový. Zatímco průměrný roční růst HDP před tímto rokem byl 6 %, od roku 1978 dosahují čínské roční míry růstu v průměru 9 %, čímž Čína předčí i některé asijské tygry první generace (Hu, Khan, 1997). Z grafu 2 na straně 25 lze pozorovat trend vývoje HDP v postreformním období. Historicky nejvyššího růstu HDP v míře 15 % dosahuje čínská ekonomika v roce 1984. Signifikantní pokles nastává v roce 1989 v důsledku masakru na náměstí Nebeského klidu, který vedl k mezinárodní izolaci státu. Projevuje se také přehřátí ekonomiky v souvislosti s předchozím nekontrolovaným růstem. Reforma maloobchodních cen vyvolává nejhorší inflaci od roku 1949, dle oficiálních údajů činila 18,5 %, neoficiální odhady se však pohybují kolem 50 % (Fürst, 2006). Situace se ale brzy stabilizuje a na počátku devadesátých let jsou čínské míry růstu opět vyvážené a ekonomiky se ani příliš nedotýká asijská krize, která otřásla mnohými jejími sousedy koncem devadesátých let. V roce 2008 přerůstá americká hypoteční krize v globální finanční krizi, mnohé státy mají existenční potíže, Číně se ale daří zachovat si desetiprocentní míru růstu. V roce 2011 dosahuje růst čínského HDP 9,2 %; je tak sedmou nerychleji rostoucí ekonomikou na světě (CIA, 2011). Čínský statistický úřad uvádí pokles růstu HDP v prvním čtvrtletí roku 2012 na 8,1 % (Xinhua, 2012). Zpomalení čínské ekonomiky ovlivňují zejména pomalý růst eurozóny a domácí politiky, které utlumily investiční aktivitu. Na příští rok odhaduje Světová banka zvýšení míry růstu HDP na 8,6 % (World Bank, 2012b).

Čína je modelem tzv. *gradualistické transformace* centrálně řízené ekonomiky, která je oproti *šokové transformaci*¹³ cestou postupného přizpůsobování k tržním mechanismům, při uplatnění silné vládní autority a absenci demokracie (Majerová et al. 2007).¹⁴ Jedná se o široké spektrum procesů, které stále probíhají, jelikož Čína svou transformaci doposud

---

¹³ Šoková transformace byla uplatněna v evropských státech, které disponovaly demokratickou zkušeností. Tato transformace klade velké nároky na společenský konsenzus a fungování státu při změně politického režimu (Majerová, Nezval, 2011).

¹⁴ Teng Siao-pching definici gradualistické reformy pojal mnohem prozaičtěji, a totiž jako: „přechod přes řeku, který lze realizovat jedině přeskokováním z kamenu na kámen“.

neukončila. Předmětem této kapitoly je tento proces přiblížit a popsat prostředky, které k tomu čínská vláda použila.

O plánu „čtyř modernizací“ rozhodlo třetí plenární zasedání 11. sjezdu ústředního výboru komunistické strany (ÚVKS) v prosinci roku 1978. Politicky plénum znamenalo etablování dvakrát zbaveného moci a dvakrát rehabilitovaného Teng Siao-pchinga do funkce hlavního vůdce¹⁵ ČLR. Ideologický význam zasedání spočívá v zpřístupnění doposud tabuizovaných témat k diskusi (Naughton, 2006). V ekonomickém smyslu se jednalo o implementaci reform, které již v roce 1963 popsal Zhou Enlai (Čou En-laj). Reformy se měly dotknout čtyř odvětví – zemědělství, průmyslu, vědy a techniky a v neposlední řadě také armády. Souběžně byla vyhlášena koncepce otevírání světa (tzv. *politika otevřených dveří*) a Čína postupně začala směřovat k systému, který byl později označen jako „neoliberalismus s čínskými charakteristikami“ (Steger, Roy, 2010).

3.2.1. První fáze reform: zemědělství a průmysl

Transformace ekonomického systému započala reformou *zemědělství*. Počátkem 80. let počet obyvatel Číny přesáhl 1 miliardu, odhaduje se, že z toho až 90 milionů bylo nezaměstnáno vlivem přetrvávajících důsledků principu industrializace v předchozích letech (Fairbank, 1998). Zemědělství bylo proto chápáno jako klíčové pro úspěšnou obnovu hospodářského růstu. William Easterly (2010) v knize Břímě bílého muže popisuje, že vše začalo roku 1978 ve vesnici Xiaogang, provincii An-chuej. Členové místní komuny se tajně rozhodli rozdělit si mezi sebe půdu s tím, že výnosy si ponechají. Krátce na to se produkce rýže výrazně zvýšila a systém majetkových práv se postupně začal rozšiřovat i do přílehlých oblastí. Komunistická strana na tyto změny reagovala zavedením systému „*aktivní odpovědnosti domácností*“, kdy bylo rolníkům umožněno pronajmout si družstevní půdu a hospodařit s ní (Martinčík et al., 2001). Systém se osvědčil a do roku 1984 komuny vymizely. Ve své podstatě podobný systém přetrvává dodnes, půdu vlastní stát a domácnosti mají její užívání zaručeno po dobu 30 let. S půdou není možné volně obchodovat ani ji použít jako zástavu.¹⁶

---

¹⁵ Hlavní vůdce (paramount leader) je nejvyšším představitelem státní moci v Číně. Současný hlavní vůdce ČLR Chu Ťin-tchao zastává funkci prezidenta, předsedy ústřední vojenské komise, generálního tajemníka ÚVKS aj. Avšak do 90. let tento systém nebyl v Číně obvyklý a Teng Siao-pching je známý tím, že oficiálně vyšší politické funkce nezastával. Během období, kdy byl u moci (1978–1992) se ve funkci generálního tajemníka ÚVKS vystřídal Hu Yaobang (Chu Jao), Zhao Ziyang (Čao C'-jang) a Jiang Zemin (Ťiang Ce-min).

¹⁶ Legislativní úprava v zacházení s půdou je v současné době široce diskutovaným tématem, zejména v souvislosti s nepokoji ve Wukanu (Wu-kchanu) z prosince 2011.

Po úspěšné reformě zemědělství se pozornost přesunula k *průmyslu*. Ekonomická restrukturalizace Teng Siao-pchinga je nejčastěji spojovaná se změnami uvnitř státem vlastněných podniků (SVP), které po 30 let garantovaly městským dělníkům jistou práci a sociální zabezpečení. Byl zaveden „*duální cenový systém*“, kdy po splnění státního plánu a následného prodeje zboží za stanovené ceny mohly firmy nadprodukt prodat za ceny tržní (Martinčík et al., 2001). Zároveň těmto podnikům bylo umožněno zaměstnávat na krátkodobé úvazky dělníky především z vesnických oblastí a to bez závazku stejných výhod jako pracovníkům na plný úvazek. Dlouhodobě ale systém duálních cen nebyl udržitelný, vláda si uvědomovala negativních stránek SVP a i to, že hospodářský růst země vyžaduje postupnou privatizaci (Steger, Roy, 2010). Ústavní záruky získaly soukromé podniky do roku 1988 a od té doby jsou předním hybatelem ekonomického růstu. Zatímco v roce 1980 tvořily SVP 76 % výroby v průmyslovém sektoru, od roku 1995 se tento podíl snížil na 34 % (Bohnet, 1997). Autor upozorňuje na fakt, že růst soukromého sektoru nebyl dán privatizací samou o sobě, ale růstem konkurence vlivem otevření ekonomiky.

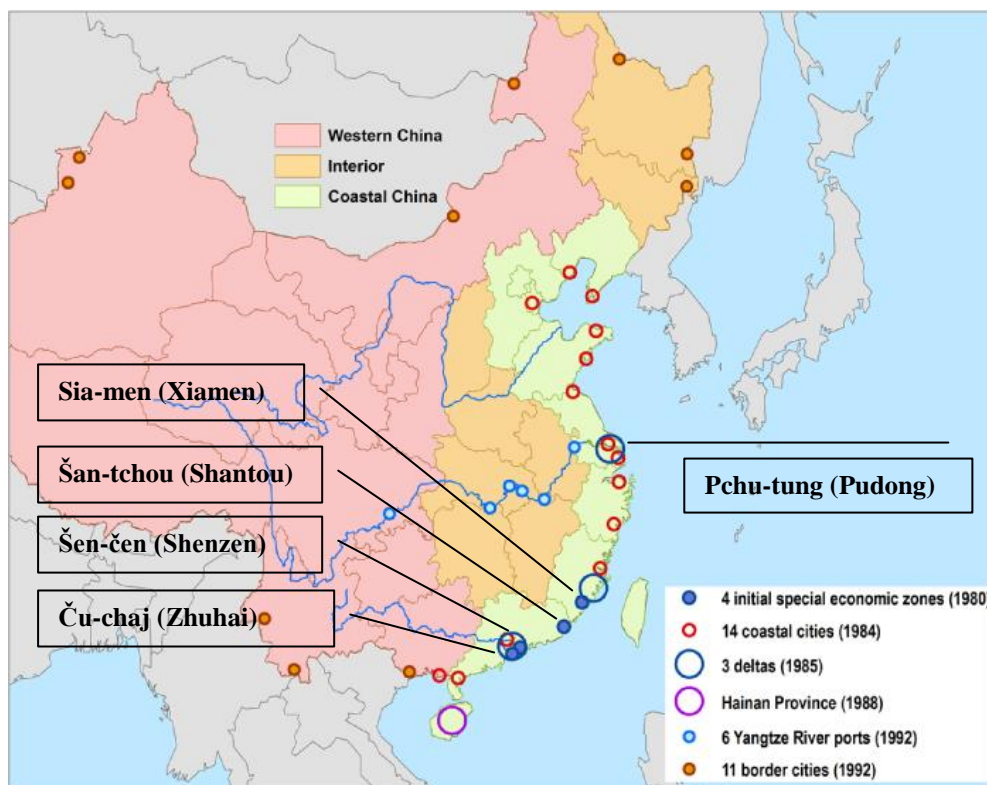
3.2.2. Druhá fáze reformy: přímé zahraniční investice a mezinárodní obchod

Následující krok spočíval v nabídnutí vybraných SVP zahraničním firmám a vytvoření „*podniků se zahraniční majetkovou účastí*“. Příliv přímých zahraničních investic (PZI), který v sobě zahrnoval, přispěl Číně k budování pověsti industriální velmoci, především v odvětvích náročných na pracovní sílu (Steger, Roy, 2010). Podnětem bylo vytváření „*speciálních ekonomických zón*“ (SEZ), do nichž byli zahraniční investoři lákáni zejména vhodnými podmínkami pro podnikání, jako jsou daňové úlevy, celní zvýhodnění a kvalitní infrastruktura (Martinčík et al., 2001). Podle oficiálního postoje čínské vlády SEZ sehrávají dvojí roli: umožňují rozvoj ekonomiky orientované na zahraničí a fungují jako prostředek urychlení ekonomického rozvoje vnitrozemí (Chinaembassy, 2012). Již v roce 1980 Čína vytvořila čtyři SEZ (v Šen-čenu u Honkongu, v Ču-chaj u Macaa, v Šan-tchou a Sia-men). Lokality byly vybírány tak, aby byly zahraničním investorům snadno dostupné, očekával se zájem především z Hongkongu a Taiwanu (Bakešová, 2003). Experiment se osvědčil a v roce 1984 bylo otevřeno dalších 14 pobřežních měst pro zahraniční podnikání. Tyto oblasti se dále rozšiřovaly a v roce 1990 rozhodla vláda o otevření ekonomické zóny Pudong (Pchu-tung) v Šanghaji, ze kterého se brzy poté stalo jedno z nejrušnějších finančních center a středisek obchodu na světě.

V současné době SEZ sahají i hluboko do vnitrozemí, kde jsou alokovány zejména v pohraničních oblastech, jak znázorňuje obrázek 1. V roce 2011 je Čína 7. nejatraktivnější

destinací PZI na světě (CIA, 2011). Židek (2006) uvádí, že mezi lety 1985–1995 Čína dosáhla v tomto žebříčku třetí místo, avšak zmiňuje, že významná část těchto transferů bude zřejmě pocházet z Číny samotné – pro daňové výhody jsou však směřovány přes Hongkong, čímž získávají status *zahraničních* investic.¹⁷

Obrázek 1: Speciální ekonomické zóny

Zdroj: Hofstra University, 2012

Politika otevřených dveří v sobě zahrnovala také postupné začleňování do *mezinárodního obchodu*, jejímž dovršením bylo přijetí země do Světové obchodní organizace (WTO) v roce 2001. Od roku 1994 Čína vykazuje aktivní saldo běžného účtu platební bilance (Martinčík et al., 2001) a mezi její největší exportní partnery patří podle CIA (2011) USA (18 %), Hongkong (14 %), Japonsko (8 %), Jižní Korea (4,4 %) a Německo (4 %). Dle Naughtona (2006) procentuální zastoupení mezinárodního obchodu na HDP v předreformním období nikdy nepřevýšilo 10 %, v roce 2010 mezinárodní obchod tvořil 50,2 % HDP (World Bank, 2012a).¹⁸ Na vysokou závislost čínské ekonomiky na exportu poukazují i Zhu a Kotz (2010) a uvádí, že zatímco v počáteční fázi reforem byl čínský

¹⁷ Kromě toho, podle Fürsta (2006) minimálně jedna polovina všech PZI do Číny v devadesátých letech pocházela z Hongkongu, Taiwanu a Singapuru, tedy byla financována převážně čínskou diasporou.

¹⁸ Mezinárodní obchod na HDP Číny značně převyšuje hodnoty ostatních velkých ekonomik, jako například USA (22 %), Japonska (27 %), Brazílie (19 %) nebo Indie (32 %) (World Bank, 2012a).

ekonomický růst stimulován především domácími trhy,¹⁹ v 90. letech se čínská ekonomika spolu s politikou otevřených dveří přeorientovala na externí poptávku. Současným trendem je posilování domácí poptávky, která má v Číně vysoký potenciál.²⁰

Liberalizace mezinárodního obchodu byla důsledkem přílivu přímých zahraničních investic a adaptací na nové možnosti, které se nabízely. Na počátku 80. let Čína přešla od strategie ISI (industrializace vedené substitucí importu) ke strategii ESI, opačnému pólu (industrializaci vedené exportem). V případě Číny se jednalo o specifický východoasijský model ESI, který spočívá v selektivní liberalizaci a protekci nezletilých odvětví. Ta odvětví, která mají komparativní výhodou jsou pak státem široce podporována. Pro vyšší konkurenceschopnost čínského exportu v zahraničí byla státní měna (jüan) podhodnocena. Naughton (2006) uvádí, že v roce 1980 byl směnný kurz stanoven na 1,5 jüanu vůči americkému dolaru (dále dolaru), do roku 1994 hodnota čínské měny klesla na 8,3 jüanu za dolar. V současné době vláda směnný kurz mírně revalvovala²¹ a připoutala jej ke koši měn, kde jsou jako hlavní měny zastoupeny dolar, euro, jen a jihokorejský won (Židek, 2006).

Poznámka 2 – Podhodnocená měna a hamburgery

Dani Rodrik v článku „*Jak hodnotné je být podhodnocen*“ uvádí, že téměř všechny případy trvalého vysokého růstu doprovázel značně podhodnocený směnný kurz. Kromě Číny to byla v 90. letech i Indie, dalšími příklady jsou také Jižní Korea a Taiwan v 60. a 70. letech, později také Chile nebo Argentina. Ve svém výzkumu autor srovnává více než stovku zemí a uvádí, že každé podhodnocení měny o 10 % zvyšuje růst o 0,3 %. Zatímco nadhodnocená měna stimuluje spotřebu, podhodnocená měna je impulzem výroby a následného exportu.

Jak lze ale vlastně určit do jaké míry je měna pod nebo nad-hodnocena? Nejjednodušší a nejnázornější měřítko je zřejmě indikátor „*Bic Mac Index*“ časopisu The Economist. Hamburger Bic Mac je příklad identického zboží jedné z největších nadnárodních společností McDonald's. V ideálním případě by měl dle parity kupní síly (PPP) stát ve všech zemích stejně. Níže uvedený graf 3 časopisu The Economist srovnává cenu amerického Big Mac z ledna roku 2012 (4,20 USD) s cenami v jiných zemích. Nejevíce nadhodnocená měna je dle grafu ve Švýcarsku, kde Big Mac stojí 6,81 USD. Směnný kurz, který by ve Švýcarsku odpovídal dle tamější PPP ceně Big Macu v USA by byl 1,55 švýcarského franku za dolar. Současný směnný kurz je ovšem nadhodnocen na 0,96 franku

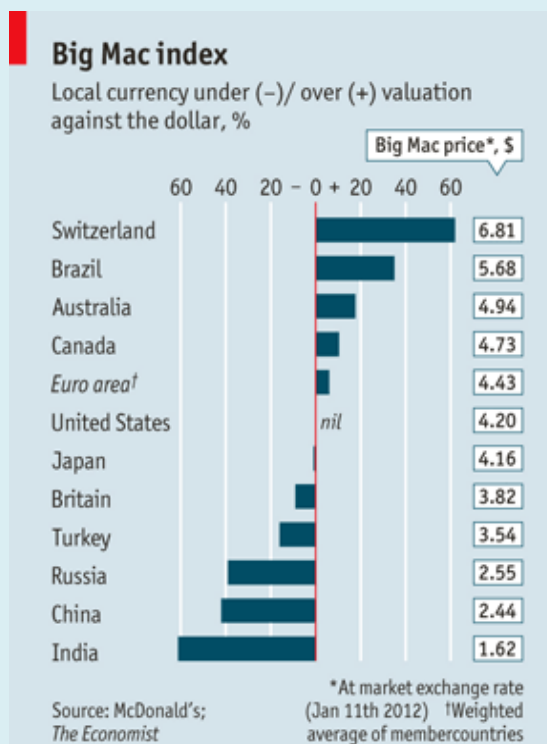
¹⁹ v souvislosti se strategií ISI, viz dále v textu.

²⁰ V roce 2009, v období, kdy se svět potýká s následky ekonomické krize, deník Xinhua uvádí: „Domácí spotřeba se stala společně s investicemi do fixního kapitálu hlavním zdrojem čínského ekonomického zotavování v souvislosti s klesajícími exporty.“ (China Daily, 2009).

²¹ Směnný kurz se v roce 2012 pohybuje kolem 6,3 jüanu za dolar.

za dolar. Naopak nejlevněji lze koupit Big Mac v Indii (tamější kuřecí verzi hamburgeru „Maharaja Mac“), kde jeho cena činí 1,62 USD a rupie je podhodnocená až o 60 %.

Graf 3: Big Mac index 2012
podhodnocení / nadhodnocení
domácí měny vůči USD (%)

Zdroj: Economist, 2012, Rodrik, 2007

Podle indexu časopisu The Economist z grafu 3 vyplývá, že jüan je podhodnocen nejméně o 40 %. Je však problematické stanovit přesnou hodnotu, což potvrdil i výkonný ředitel Světové obchodní organizace Pascal Lamy na konferenci v Davosu v lednu 2012 (Wall Street Journal, 2012). USA dlouhodobě poukazují na souvislost mezi devalvovaným jüanem a hromaděním vysokých devizových rezerv v Číně²².

3.2.3. Třetí fáze reforem: modernizace vědy a techniky, reforma v armádě

Poslední fáze reforem si kladla za cíl zmodernizovat vědu a výzkum a zároveň provést rozsáhlé změny uvnitř největší armády světa. V roce 1995 proběhla Národní konference vědy a techniky, která znamenala počátek rozvoje země prostřednictvím investic do vědy, vzdělávání a podpory přílivu zahraničních technologií. Od roku 2003 je Čína třetí zemí, která vyslala člověka do vesmíru, v roce 2011 byl oznámen pětiletý program pro výzkum vesmíru. Čínská lidově osvobozená armáda (ČLOA) má 3 miliony vojáků a nejrychleji rostoucí

²² V roce 2011 čínské rezervy zahraniční měny tvořily 3 biliony dolarů, Čína tak zaujímá první místo v žebříčku států dle výše devizových rezerv (CIA, 2011). V této souvislosti také Čína vystupuje jako největší zahraniční věřitel amerických vládních dluhopisů (U.S. Treasury Department, 2012).

armádní rozpočet na světě, jenž se od roku 1989 každoročně zvyšuje (Global Security, 2012)²³. Reforma armády zahrnovala především redukci nadbytečných vojenských jednotek. Proběhly také změny ve struktuře financování armády a ČLOA získala statut ekonomického subjektu. Součástí reformy byla také větší politická indoktrinace k zajištění vyšší loajality armády, jako reakce na zpočátku odmítavé postoje některých důstojníků zakročit proti civilistům při nepokojích na náměstí Nebeského klidu v roce 1989 (Fürst, 2006).

3.3. NEOLIBERALISMUS S ČÍNSKÝMI CHARAKTERISTIKAMI

Je pozoruhodné, jak daleko se Čína dostala v přechodu od plánované ekonomiky k tržní. V roce 2011 je podle HDP (PPP) po USA druhou největší ekonomikou na světě (CIA, 2011). V roce 1978 činil HNP na osobu 190 USD (World Bank, 2012a), Čína spadala podle klasifikace „World Bank Atlas method“ do kategorie nízkopříjmových zemí. V roce 2010 dosáhl HNP na osobu výše 4 270 USD, čímž se zařadila mezi země s vyšším středním příjmem (World Bank, 2012a).

Největší úspěch čínské ekonomické reformy je bezesporu snížení míry absolutní chudoby v zemi. Podle Čínského národního statistického úřadu (NBS, 2004) v roce 1978 žilo 250 milionů (30,7 %) obyvatel pod hranicí chudoby. Do roku 1985 se dle čínského statistického úřadu počet obyvatel pod hranicí chudoby snížil o polovinu a v roce 2003 žilo pod hranicí chudoby 29 milionů Číňanů (3,1 %). Je pravděpodobné, že nikde jinde na světě se v historii podobná redukce míry absolutní chudoby neodehrála²⁴.

Není bez zajímavosti sledovat strukturální změnu čínské ekonomiky, která zde proběhla velice rychle. V roce 1990 tvořil podíl průmyslu na HDP 32 %, v roce 2011 tento podíl dosahoval téměř 47 % HDP. Zatímco podíl HDP na průmyslu rostl, podíl zemědělství na HDP přímo úměrně klesal. V roce 1990 zemědělství tvořilo 29 % HDP, v roce 2011 se jednalo o bezmála 10 % HDP (Naughton, 2006; CIA, 2011). Paradoxní je, že teprve

---

²³ Dle směnného kurzu je výše čínského armádního rozpočtu 1/7 výše armádního rozpočtu USA, podle PPP sahá do 2/3 výše amerického armádního rozpočtu (Global Security, 2012). V roce 2012 bylo oznámeno navýšení armádního rozpočtu na 11,2 % vůči minulému roku. Čína své výdaje na zbrojení ospravedlňuje tím, že v poměru k HDP jsou stále nižší ve srovnání s ostatními státy (China Daily, 2012).

²⁴ Je však třeba zmínit, že čínská hranice chudoby neodpovídá hranici chudoby stanovené Světovou bankou. Do roku 2003 čínská hranice chudoby tvořila 637 jüanů, což odpovídá 75 centům na osobu za den dle PPP (NBS, 2004). V roce 2011 byla tato hranice zvýšena na 2300 jüanů (1 USD na den dle PPP), pod hranicí chudoby tak dle CIA (2011) v Číně žije **13,4 % (128 milionů)** obyvatel. Čínská národní hranice chudoby však stále nedosahuje současnou hranici chudoby Světové banky, která činí 1,25 USD na osobu za den dle PPP.

poté, co Čína upustila od industrializace Big Push, míry investic a následně i podílu výrobního sektoru na HDP dosáhly neočekávaných výšek (Naughton, 2006).²⁵

Do roku 1997, kdy Teng Siao-pching umírá, se komunistické straně podařilo legitimizovat autoritářský režim výměnou za ekonomický růst. Společenský systém, který tak vešel v platnost se označuje za „*neoliberalismus s čínskými charakteristikami*“.²⁶ Mezi neoliberální rysy lze řadit všechny přínosy reforem Teng Siao-pchinga, ale také nezaměstnanost a silnou migraci z venkova do měst; dále reformy současného prezidenta Chu Ťin-tchaa například v oblasti vědy a technologií, práv duševního vlastnictví a obchodní politiky. „Čínské charakteristiky“ spočívají ve zbytku socialistických rysů režimu, jako je silná role státního sektoru. Stát dominuje v těžebním a stavebním průmyslu, strojírenství a energetice, stanovuje ceny a dotuje klíčová odvětví ekonomiky (Fürst, 2006; Steger, Roy 2010). Mezi čínské charakteristiky v neposlední řadě patří i politický režim, jehož svébytným rázem se zabývá následující kapitola.

---

²⁵ Autor vychází z předpokladu, že vysoká míra investic (zároveň s vládními politikami) stimuluje poptávku po strojích a surovinách, což následně podněcuje výrobní průmysl.

²⁶ Komunistická strana ČLR systém označuje (od roku 1992) jako „socialismus s čínskými specifiky“. Termín definuje jako „tržní socialismus“ s důrazem na ekonomický růst a vzestup individuální životní úrovně (Fürst, 2006).

4. PROČ ČÍNA ROSTE TAK RYCHLE

„*My jsme komunistická strana a my rozhodneme o tom, co komunismus znamená.*“

(Chen Yuan)

Abychom porozuměli charakteru dnešní Číny a tomu, co se na jejím modelu rozvoje jeví přitažlivé řadě rozvojových zemí, je třeba zodpovědět otázku, proč má Čína tak vysoké míry růstu a jak s tím souvisí politický režim země.

Pro první část otázky je třeba vycházet z *teorie růstu* a zjistit, jaké faktory v případě Číny hrají největší roli. Většina teorií ekonomického růstu je založena na vztahu dvou základních faktorů produkce. Jedná se o *pracovní sílu a kapitál* ²⁷. Akumulace těchto výrobních faktorů (tj. zvyšování pracovní síly a kapitálu) a následné zvýšení jejich produktivity je obecně chápáno jako hlavní příčina ekonomického růstu. Porozumět ekonomickému růstu tedy znamená pochopit příčiny *akumulace výrobních faktorů a růstu produktivity*. Podkapitoly 4.1 a 4.2 analyzují roli akumulace kapitálu a zvýšení produktivity na čínském ekonomickém růstu, podkapitola 4.3. hledá „hlubší“ příčiny čínského ekonomického růstu v politickém režimu země.

4.1. AKUMULACE KAPITÁLU JAKO HYBNÁ SÍLA RŮSTU

Akumulace kapitálu je dána *investicemi do fixního kapitálu (IFK)*²⁸. Aby ekonomika rostla, tyto investice musí být vyšší než míra deprecie kapitálu (např. opotřebení strojů) a vyšší než růst pracovní síly, což vyžaduje zvyšování kapitálu na pracovníka (Perkins, 2006). IFK jsou realizovány domácími úsporami a z části také přímými zahraničními investicemi. Již od 40. let 20. století se ekonomové shodují na tom, že pro rozvoj státu je nezbytné zvýšit míru IFK nejméně na 15 % (Naughton, 2006). Tuto hranici dle CIA (2011a) nesplňuje 20 států, kde je Nepál s 3 % IFK na HDP na posledním místě v žebříčku. Naopak Čína v tomto pořadí zaujímá druhé místo na světě²⁹, s podílem IFK na HDP odpovídající 48,4 %. V případě Číny se proto předpokládá, že největší roli na ekonomickém růstu sehrávají IFK (Bergsten et al., 2009; Naughton, 2006).

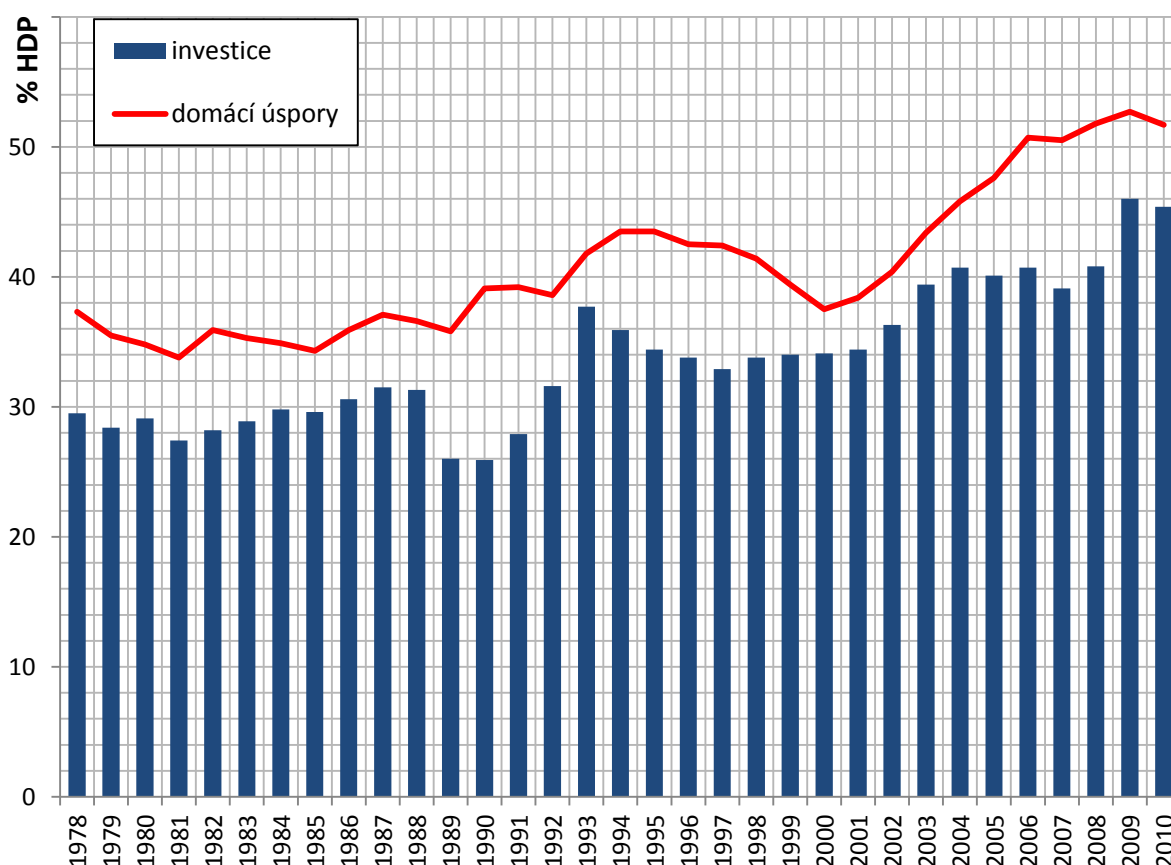
²⁷ Kapitálem se rozumí továrny, infrastruktura, stroje apod. Vybavení přírodními faktory (přírodní zdroje), jako jsou nerostné suroviny, moře, úrodná půda apod., se pro zjednodušení do základních faktorů produkce většinou nezahrnuje (Perkins, 2006).

²⁸ Výstavba továren, budování infrastruktury, investice do technologií apod.

²⁹ Čínu předčí pouze daňový ráj Antigua a Barbuda, kde jsou vysoké míry IFK dány zejména přímými zahraničními investicemi (CIA, 2011a).

Vývoj IFK na HDP Číny v časovém průřezu 1978–2010 zachycuje graf 2. Na graf byly souběžně vneseny hodnoty čínských domácích úspor z tohoto období. Je tedy patrné, že růst investic je determinován růstem domácích úspor, což v sobě zahrnuje omezení spotřeby. Mnoho států mělo v roce 2011 (CIA, 2011a) vysoké míry investic do fixního kapitálu, ne všechny ale měly vysoké míry růstu podobně jako Čína.³⁰ O tom, zda investice do fixního kapitálu povedou k ekonomickému růstu rozhoduje návratnost těchto investic (Naughton, 2006).

Graf 4: Podíl investic do fixního kapitálu a domácích úspor na HDP v letech 1978–2010 (%)

Zdroj: World Bank, 2012

Vztah mezi investicemi do fixního kapitálu a ekonomickým růstem nejjednodušeji ilustruje **Harrod-Domarův model**. Definovat ho lze tak, že *koeficient v* ³¹ je přímo úměrný *investicím do fixního kapitálu (IFK)* a nepřímo úměrný *celkovému růstu HDP (Y)*. Koeficient *v* představuje počet jednotek fixního kapitálu IFK, které je třeba pro produkci jednotky HDP.

³⁰ Například Bělorusko (IFK 43,2 % HDP, ekonomický růst 5 %), Čad (IFK 29,8 %, ekonomický růst 2,5 %), apod. Oproti tomu stojí země jako Singapur s relativně nízkým IFK (25,2 %), ale vyšším tempem růstu 5,3 % (CIA, 2011a,b).

³¹ „Capital-to-output ratio“ (poměr kapitálu na celkovém výstupu).

Poznámka 3 – Harrod-Domarův model aplikovaný na Čínu (2011)

$$v = \text{IFK} / Y$$

$$\text{IFK (2011)} = 48,4 \%$$

$$Y (\text{míra růstu, 2011}) = 9,5 \%$$

$$v = 5,09$$

Dosažením hodnot IFK a růstu HDP Číny za rok 2011 vychází poměr kapitálu na celkovém výstupu (v) cca 5,1. Čína tak zaujímá horní hranici průměrných hodnot koeficientu v , které se běžně pohybují v rozmezí od 3 do 6. Model vypovídá o tom, že aby ekonomika Číny rostla v 10% míře, je nutno udržovat míru investic do fixního kapitálu kolem 50 % HDP.

Zdroj: Naughton, 2006; CIA, 2011a,b (Pozn.: Míra depreciace d není brána v potaz)

V roce 1956 reagoval na Harrod-Domarův model pozdější laureát Nobelovy ceny za ekonomii Robert Solow s tím, že konstantní zvyšování kapitálu vede ke klesajícím výnosům z kapitálu. Investice do fixního kapitálu se zvyšují, produkce zboží a služeb ale klesá. Dochází tak ke stavu označovanému jako „*capital widening*“, kdy zvyšování kapitálu pouze drží tempo s růstem pracovních sil a depreciací kapitálu. Růst objemu výroby tedy není doprovázen růstem produktivity. Jakmile ekonomika dosáhne ustáleného stavu, nelze již zvyšovat HDP jen přidáváním kapitálu na pracovníka. Klíčovým faktorem růstu se pak stává *technologická změna*, která následně stimuluje produktivitu, a za těchto okolností zvyšování investic již nemusí vést ke klesajícím výnosům z kapitálu.

4.2. ZVÝŠENÍ PRODUKTIVITY JAKO HYBNÁ SÍLA RŮSTU

Studie MMF (Hu, Khan 1997) na příčiny ekonomického vzestupu Číny nabízí jiný úhel pohledu. Za mnohem výraznější faktor než je růst investic a pracovní síly autoři považují *trvalý růst produktivity práce*.³² Poukazují na to, že během let 1979–1994 se produktivita v Číně zvyšovala každoročně o 3,9 % ve srovnání s lety 1953–1978, kdy rostla jen o 1,1 %. Na počátku devadesátých let produktivita přispívala HDP v míře 50 %, zatímco podíl IFK na HDP tvořil 33 % HDP. V roce 2009 podle časopisu *The Economist* produktivita práce v Číně rostla o 7–8 % ve srovnání s USA, kde tento ukazatel tvořil 4,3 %.

Na zvýšení produktivity v Číně se podílela řada okolností spjatá s reformami Teng Siao-pchinga. Patří mezi ně rušení komun, majetková práva, iniciativy ve státem vlastněných podnicích. Na produktivitě se také významně projevil pokles počtu zaměstnanců v primárním

³² Nejčastěji se produktivita práce počítá jako HDP na jednoho pracovníka k jedné odpracované hodině.

sektoru a jejich přesun do průmyslu, kterého Čína dosáhla nadmíru úspěšně.³³ V neposlední řadě také velkou roli sehrála politika otevřených dveří³⁴, která výrazně podpořila rozvoj technologií. Economist (2009) upozorňuje na podstatné zlepšení technologické úrovně v Číně od devadesátých let, díky které je zde růst *souhrnné produktivity výrobních faktorů* (TFP) dvakrát rychlejší než jak tomu bylo v Japonsku nebo Jižní Koreji během fází příslušných hospodářských konjunktur.

Poznámka 4 – Solowův růst TFP: souhrnná produktivita výrobních faktorů

V roce 1957 v časopisu *The Review of Economics and Statistics* vyšel článek Roberta Solowa pojednávající o technické změně a celkové produkční funkci. Solow zde jako první matematicky vyjádřil vztah mezi čtyřmi veličinami: *akumulací kapitálu* (investicemi do fixního kapitálu), *akumulací pracovních sil* a *produktivitou* vůči *ekonomickému růstu*. Souhrnná produktivita výrobních faktorů (z anglického total factor productivity dále jako TFP) znázorňuje jak růst výstupu (HDP) závisí na růstu vstupů (kapitál a pracovní síla) a růstu produktivity těchto vstupů (*a*). Vzorec je tedy definován takto:

$$g_Y = (W_K \times g_K) + (W_L \times g_L) + a$$

g_Y .....růst HDP
 W_K ..... podíl kapitálu na HDP
 g_K .....růst kapitálu
 W_L ..... podíl platů na HDP
 g_L ..... růst pracovních sil
 a ..... růst produktivity vstupů = TFP

Zdroj: Perkins, 2006

Díky analýze TFP je možné vypočítat, jakou váhu při růstu HDP země hraje daná položka. Časopis *The Economist* (2009) v níže uvedeném grafu 3 zobrazuje Čínu mezi ostatními ekonomikami jako zemi s nejvyšším ročním růstem TFP (dosahuje 4 %) a tyto výsledky komentuje s tím, že „pravděpodobně žádná jiná země v historii nenabyla podobné míry efektivity“. Zajímavé je také srovnat zbývající země BRIC, kde míra produktivity Indie je na vysoké úrovni, zatímco Brazílie a Rusko mají slabé výsledky.

³³ Autoři Hu a Khan (1997) tuto strukturální změnu přisuzují zejména dekolektivizaci a zakládání rodinných fám, které vedly k efektivnějšímu využívání pracovních sil. Důležitým faktorem byla také urbanizace daná populační politikou kontroly porodnosti.

³⁴ Viz druhá fáze reform, kapitola 2.

Graf 5: Průměrný roční růst souhrnné produktivity výrobních faktorů (TFP) v letech 1990–2008* (%)
* nebo posledních dostupných let

Zdroj: The Economist (2009)

4.3. ČÍNSKÝ POLITICKÝ REŽIM JAKO HYBNÁ SÍLA RŮSTU

Odpověď na otázku, proč Čína dosahuje tak vysokých měr růstu, lze hledat také v politickém režimu. Zde je třeba vrátit se k první kapitole této práce a připomenout rozdíly mezi demokracií a diktaturou z ekonomického pohledu. Autoritativní režimy disponují vysokou mírou státní autonomie, daří se jim lépe ovlivňovat spotřebu a akumulovat investice. Proti tomu demokratické státy mají výhodu ve stabilitě režimu a ekonomických svobodách, jež zaručují. Neoliberalismus³⁵ s čínskými charakteristikami dokázal efektivně zkombinovat přínosy autoritářského režimu s výhodami demokracie. Halper (2010) hovoří o „novém druhu kapitalismu“ se dvěma zřetelnými komponenty. Na jedné straně je to liberální ekonomická politika, i když stále kontrolovaná státem, která podporuje privátní sektor i příliv zahraničních investic. Zároveň je však u moci autoritářský režim, který umožňuje vládnoucí straně pevně kontrolovat moc prostřednictvím armády, soudu a toku informací. Pekingský tržně autoritářský model, jak jej autor nazývá, zajišťuje ekonomický růst, stabilitu a zlepšení životní úrovně výměnou za demokracii.

V předchozí kapitole byla prostřednictvím popisu reformu nastíněna podstata čínské liberální ekonomické politiky. Druhá komponent, čínský autoritářský režim, není tak snadno vystihnutelný. Oficiálně je Čína komunistickou zemí, komunistická strana má více než 80 milionů příslušníků, je tedy největší politickou stranou na světě (Xinhua, 2011). Politický

³⁵ Případně „socialismus“ (dle úhlu pohledu), viz kapitola 3.

režim je jejími představiteli označován jako „socialismus s čínskými charakteristikami“, z ideologického hlediska se však od původní podoby komunismu podstatně vzdálil, jak blíže ilustruje poznámka 5.

Poznámka 5 – Od marxismu ke kapitalismu: oficiální ideologie Číny

System idejí zakotvený v současné ústavě přijaté roku 1982 odráží historický vývoj a všechny převraty v čínské společnosti. Skládá se z pěti principů, které mají oficiálně stejnou váhu. Z prvního principu „*Marxismus-leninismus*“ už ale v dnešní Číně prakticky nic nezůstalo. Druhý princip „*Maoismus*“ je modifikací první zásady, kterým Mao Ce-tung upravil ústavu například o populismus. Následuje třetí princip „*Teng Siao-pchingismus*“, který mimo jiné legitimizuje ekonomickou stratifikaci společnosti s argumentem, že ti, co zbohatnou mohou pomoci z chudoby ostatním. Teng Siao-pching také vnesl do ústavy princip „jedna země–dva systémy“, který vyřešil otázku Taiwanu a později byl také aplikován na Hongkong a Macao.* Teorie Jiang Zemina (Ťiang Ce-mina) „*Tři lidové zástupci*“ de-facto neguje marxismus a kapitalismus definuje jako socialistickou cestu, která je nutná pro dosažení komunismu. Posledním principem zakotveným v ústavě je „*Budování harmonické společnosti a rozvoj vědy*“ současného prezidenta Chu Ťin-tchaa (Hu Jintaa). Poprvé od ekonomické reformy byl rozvoj pojat širěji, než jen ekonomický růst a definován jako „*putting people first*“ (*yiren weiben*). Jaký princip přinese do ústavy příští prezident (současný viceprezident) Si Ťin-pching (Xi Jinping) a jakým směrem se bude Čína dále ubírat je zajímavým tématem k diskusi.

*Jedná se o oblasti se zvláštní autonomií, které si mohly ponechat vlastní ekonomický a politický systém, zahraniční politika však zůstává v pravomocích Číny. Situace Taiwanu je složitější. Země je de-facto nezávislá, Čína ji ale považuje za svoji provincii a na základě „*Zákona proti rozdělení státu*“ z roku 2005 je oprávněna použít síly, v případě, že Taiwan vyhlásí nezávislost (Fürst, 2006).

Zdroje: vlastní poznámky ze semináře Mgr. Ondřeje Kučery Dnešní Čína (2011), Leonard (2008)

Podle Fürsta (2006) Čína představuje „zvláštní verzi byrokratického kapitalismu ovládaného stranickou nomenklaturou“. Mnozí sinologové vidí v čínském režimu spíše paralelu s fašistickými státy. Probíhá zde kontrola skrze vládu jedné strany; ekonomika je plánovaná, ale funguje na tržních principech, nástrojem k ovlivňování masy je nacionalismus.³⁶ V poslední době se lze čím dál častěji setkat s označením Číny jako „*deliberativní demokracie*“, kde dochází ke kombinaci autoritářství a jisté participace občanů na politickém procesu (Bergsten et al., 2009).

---

³⁶ Nacionalismus v Číně je však nutno chápat v obecném slova smyslu, nikoli jako extremistickou ideologii (Fürst, 2006).

K používání pojmu demokracie (ať už s jakýmkoli charakteristikami) je však nutné přistupovat obezřetně. Události roku 1989 potvrdily, že reformy zůstanou na dlouhou dobu pouze čtyři a do politické roviny zatím nezasáhnou. Vláda si v tomto období kladla za cíl udržet zejména „sociální stabilitu“. Susan Shirk (2007) uvádí, že se jedná pouze o eufemismus přesvědčit širokou veřejnost o tom, že vláda komunistické strany je nezbytná pro udržení pořádku a prosperity a bez ní by země tak velká jako Čína upadla do občanské války a chaosu. Fairbank (1998: 477) v roce 1992 píše: „Pokud jde o čínský hospodářský růst, shodují se vnější i čínští pozorovatelé v tom, že ani zde není možno dojít příliš daleko, aniž by ho provázela vyšší míra účasti veřejnosti na politickém životě“. O deset let později, v březnu 2012, apeloval čínský premiér Wen Ťia-pao během zasedání Všečínského shromáždění lidových zástupců³⁷ na nutnost politických i ekonomických reforem:

„Bez úspěšné politické reformy je pro Čínu nemožné plně dokončit reformu ekonomickou. To, čeho jsme v této oblasti dosáhli, může být ztraceno. Problémy, které se v čínské společnosti objevily by nebyly vyřešeny a taková historická tragédie jako kulturní revoluce se pak může znovu opakovat“.

(Wen Ťia-pao, Xinhua 2012)

Je bezpředmětné polemizovat, zde se jedná či nejedná o populismus, jisté je, že změny uvnitř strany se již dějí³⁸. Vládní plán budování politické demokracie v Číně byl představen v roce 2005 současným prezidentem Chu Ťin-tchaeem a premiérem Wen Ťia-paem. V dokumentu *White Paper on Political Democracy* byl také definován pojem *demokracie s čínskými charakteristikami*³⁹, koncept se však neustále se vyvíjí. Zda v Číně proběhne i „pátá reforma“ je široce diskutované a populární téma. Podle slov Wen Ťia-paa (Xinhua, 2007) je demokratizace příznivá už jen z toho důvodu, že větší politická liberalizace přiměje ostatní členy mezinárodního společenství „více si cenit a akceptovat cestu rozvoje prosazovanou lidem Číny“. Cesta rozvoje, o které čínský premiér hovoří, dostala na Západě označení „Pekingský konsenzus“. Termín má evokovat spojitost s Washingtonským konsenzem, který byl po dlouhou dobu západní rozvojovou strategií prosazovanou v zemích globálního Jihu.

---

³⁷ VSLZ je nejvyšším orgánem státní moci (parlament), je volen na pětileté období a schází se jednou za rok. Současné 11. VSLZ mělo v Pekingu březnu 2012 v pořadí 4. plenární zasedání.

³⁸ Např. sesazení vlivného člena politbyra Po Si-laje (Bo Xilaie) v dubnu 2012.

³⁹ „V budování socialistické politické demokracie se Čína vždy držela základního principu Marxova učení v kombinaci s čínskými reáliemi a také s přínosy politické historie lidstva, včetně Západní demokracie. Tyto prvky jsou přizpůsobeny charakteru čínské tradiční kultury a civilizace, proto čínská socialistická demokracie obsahuje příznačné rysy.“ (White Paper on Political Democracy, 2005)

5. PEKINGSKÝ KONSENZUS

„Pokud dnes existuje nějaký konsenzus o tom, jaké strategie je třeba pro zájmy nejchudších zemí světa prosazovat, je takovýto: Neexistuje žádný konsenzus, kromě toho, že ten Washingtonský nepřinesl odpověď.“

(Joseph E. Stiglitz)

V roce 1989 americký ekonom John Williamson poprvé použil termín Washingtonský konsenzus, aby popsal systém politik, u kterých by se podle něj Světová Banka, MMF a Ministerstvo financí USA shodli v tom, co je potřeba prosazovat v zadlužené Latinské Americe. Od devadesátých let tento rámec politik vešel v platnost jako nejvhodnější univerzální návod na ekonomický rozvoj všech rozvojových zemí. Jak blíže nastíní následující podkapitola, jeho výsledky však byly sporné. O řadu let později Joshua Cooper Ramo představil pojem Pekingský konsenzus, který má jako alternativa fungovat tam, kde Washingtonský model selhal.

5.1. WASHINGTONSKÝ KONSENZUS

V osmdesátých letech 20. století zasáhla mnoho zemí světová hospodářská krize. Souvisela s ropným šokem v letech 1973–1974, kdy v důsledku Jomkipurské války uvalily arabské státy embargo na ropu. Během několika měsíců se ceny ropy zčtyřnásobily, z čehož ropné státy profitovaly. Získané petrodolary si ukládaly v evropských bankách, které je při nízkých úrokových sazbách posílaly dále do oběhu. Mnohé rozvojové země výhodných podmínek využívaly a postupně se tak stále více zadlužovaly. V roce 1979 irácko-iránská válka vyvolala druhý ropný šok, na který centrální banky tentokrát reagovaly zvýšením úrokových sazeb, aby předešly očekávané inflaci. Dluhy rozvojových zemí se v mnoha případech staly neudržitelné a jednotlivé státy (v čele s Mexikem) se postupně od roku 1982 prohlašovaly za insolventní (Moyo, 2009).

Mezinárodní měnový fond a Světová banka reagovaly na dluhovou krizi programy strukturálních úprav⁴⁰, kdy zemím poté, co zavedly neoliberalní politiky, snížily jejich dluhy. V roce 1989 byla pořádána konference, která měla analyzovat dopady strukturálních úprav v Latinské Americe. Při této příležitosti John Williamson formuloval koncept Washingtonského konsenzu. V článku „Co Washington chápe reformami“ uvedl 10 politik,

---

⁴⁰ Programy strukturálních úprav (Structural Adjustment Programs) zahrnovaly např. striktní rozpočtovou politiku pro redukcii dluhu, měnovou politiku se snahou zabránit inflaci nebo nejrůznější proexportní opatření.

o kterých se domníval, „že by víceméně každý ve Washingtonu souhlasil s tím, že jsou pro Latinskou Ameriku nutné“ (Williamson, 2008: 14).

Pozn. 6 – Deset politik Washingtonského konsenzu (John Williamson)

1. Fiskální disciplína	<ul style="list-style-type: none"> • nízké zadlužení • zabránění krize platební bilance • zabránění vysoké inflaci
2. Restrukturalizace veřejných výdajů	<ul style="list-style-type: none"> • snížení příjmové nerovnosti (tj. výdaje ve prospěch chudých) • podpora základního vzdělávání a zdravotní péče, investice do infrastruktury
3. Daňová reforma	<ul style="list-style-type: none"> • rozšíření daňového základu, snížení mezních sazeb (inspirováno daňovou reformou USA z roku 1986) • příjmy z daní budou investovány k redukci nerovnosti
4. Liberalizace úrokových sazeb	<ul style="list-style-type: none"> • tržně určované úrokové sazby (vedou k optimální alokaci zdrojů v ekonomice)
5. Konkurenceschopný směnný kurz	<ul style="list-style-type: none"> • optimální je správně oceněný směnný kurz • obecně jsou nadhodnocené směnné kurzy horší než podhodnocené (brání exportu) • růst netradičního exportu je základem oživení latinskoamerické ekonomiky
6. Liberalizace obchodu	<ul style="list-style-type: none"> • protekce domácích odvětví před zahraniční soutěží je rušivá • dovozní kvóty (podněcují korupci) nahradit cly a i ty postupně odbourávat • na rychlosti liberalizace obchodu se názory v rámci Washingtonských institucí různí
7. Liberalizace přílivu PZI	<ul style="list-style-type: none"> • zrušení bariér pro vstup přímých zahraničních investic
8. Privatizace	<ul style="list-style-type: none"> • sníží zátěž vládního rozpočtu, zvýší soutěž v ekonomice • předpoklad, že soukromé podniky jsou řízeny efektivněji než státní • státní podniky často dotovány i když jsou nevýdělečné (nevýdělečné soukromé podniky zbankrotují) • důležitý je proces privatizace (pokud neproběhne pečlivě, vede ke korupci)
9. Deregulace	<ul style="list-style-type: none"> • zrušení regulací, které brání vstupu nových firem na trh nebo omezují soutěž (byla úspěšná v USA a předpokládá se, že podobné výsledky budou i v jiných zemích) • nevztahuje se na zrušení bezpečnostních nebo environmentálních opatření
10. Ochrana vlastnických práv	<ul style="list-style-type: none"> • základ fungování kapitalistického systému • v Latinské Americe jsou nedostatečně zajištěná

Zdroje: Williamson, 1990; Williamson, 2008

5.1.1. Odlišné interpretace Washingtonského konsenzu

Termín Washingtonský konsenzus se velice rychle rozšířil do veřejného povědomí a začal být používán k označování „různých věcí různými lidmi“ (Williamson, 2008). Podle autora tohoto konceptu došlo v řadě případů k naprosté desinterpretaci termínu a definuje dva základní rozkoly od původního mínění.

První zkreslení souvisí s politikami institucí, jež ho aplikovaly v praxi. Autor zmiňuje, že nejprve se jeho koncept s politikami Washingtonských institucí shodoval, ale v průběhu času došlo k jistému odklonu. Jako příklad uvádí rozkol v pátém bodě. Na rozdíl

od konkurenceschopného směnného kurzu začaly instituce prosazovat *bipolární doktrínu směnného kurzu*, které autor přisuzuje bankrot Argentiny roku 2001.⁴¹ Dalším rozporem byla *liberalizace kapitálových trhů*, kterou Williamson do svého konceptu záměrně nezařazoval. Je často spojována s Asijskou krizí roku 1997, kdy vlády Thajska, Indonésie, Malajsie, Jižní Koreje a Filipín upouštěly od kontroly svých kapitálových trhů, aby tak urychlily příliv PZI, následovala vysoká inflace (Steger, Roy, 2010).

Druhou desinterpretací Washingtonského konsenzu je označovat ho jako synonymum pro neoliberalismus nebo tržní fundamentalismus. Pokud *neoliberalismus* definujeme jako minimální stát a monetarismus, jenž byl spojován zejména s administrativou Reagana a Thatcherové, potom je v rozporu s Washingtonským konsenzem. Williamson uvádí, že jediný společný aspekt s neoliberalismem je privatizace.⁴² Podle Stiglitze (2008) jsou politiky Washingtonského konsenzu založeny na víře v neomezené trhy a minimální stát. Tento *tržní fundamentalismus*, jak Stiglitz Washingtonský konsenzus označuje, má značené limity především v rozvojových zemích, proto musel zákonitě selhat. Dle Williamsona (2008: 23) MMF nezastává názor, že by trhy fungovaly perfektně a oponuje takto: „Stiglitzův názor, že by měl MMF duchovní víru v tržní fundamentalismus je pouhé tvrzení nepodepřené jedinou citací“.

5.1.2. Kritika Washingtonského konsenzu

Rodrik (2006) jako úspěšné příklady fungování Washingtonského konsenzu v devadesátých letech uvádí Ugandu, Tanzanii a Mozambik. Zemí, kde tyto postupy selhaly bylo však více. Nejčastěji bývají politiky Washingtonských institucí kritizovány pro svou univerzálnost a také proto, že neodpovídaly lokálnímu kontextu zemí, kde byly aplikovány. Jsou často skloňovány zejména v souvislosti s neúspěšnou privatizací. Stiglitz (2008) upozorňuje, že problémem nebyla privatizace sama o sobě, ale to, jakým způsobem byla provedena. Na privatizaci řada ekonomik nebyla připravena a mezinárodní finanční instituce tlačily, aby reformy proběhly co nejrychleji, v konečném důsledku tedy vedla ke korupci a zvýšení cen pro spotřebitele. Ani liberalizace obchodu se příliš neosvědčila,

---

⁴¹ Podle bipolární doktríny mohly státy zavést plovoucí směnný kurz nebo svou měnu pevně navázat na cizí, což bez omezující fiskální disciplíny vedlo k nadhodnocení měny. Ta je v rozporu s konkurenceschopným směnným kurzem, který Williamson doporučuje v bodu 5. Argentina dle bipolární doktríny pevně navázala peso na dolar, což mělo zpočátku pozitivní vliv na snížení hyperinflace. Země však s tímto fixním směnným kurzem zároveň vedla nezodpovědnou rozpočtovou politiku, což způsobilo nadhodnocení měny a ztrátu konkurenceschopnosti argentinských firem na mezinárodním trhu (Williamson, 2008; Tománek, 2011).

⁴² Problém však spočívá v samotné definici neoliberalismu, která není pevná. Steger a Roy (2010) definují třetí pilíř neoliberalismu jako politiky deregulace, privatizace a liberalizace; čemuž Washingtonský konsenzus odpovídá.

vlivem zahraniční konkurence na ni v mnoha státech subsaharské Afriky doplatily zejména tradiční podniky (Halper, 2010). Restrukturalizace veřejných výdajů měla vést ke snížení příjmové nerovnosti, v Latinské Americe ale škrty ve vládním rozpočtu znamenaly růst chudoby, nezaměstnanosti a růst neformální ekonomiky (Tománek, 2011).

Kritici Washingtonského konsenzu (Stiglitz, 2003) poukazují na rychlý růst Asijských tygrů, kde byly zaváděny politiky protichůdné k těm, které doporučovaly Washingtonské instituce.⁴³ Easterly (2010) dává do souvislosti průměrný růst HDP na obyvatele mezi lety 1980–2002 a dobu, po kterou byla země během tohoto období součástí programu MMF. Tabulka 5 nabízí výsledky u vybraných zemí. Nejedná se o komplexní přehled, podle kterého lze usuzovat, do jaké míry je hypotéza o negativním vlivu politik MMF na ekonomický růst zemí pravdivá. Uvedené příklady však mají svou vypovídající hodnotu a dokládají, že hospodářského úspěchu lze dosáhnout i bez západního vlivu.

Tabulka 5: Růst HDP na osobu ve vybraných zemích, ve vztahu k délce doby následování politik MMF

země	růst HDP na os. (1980 -2002)	Doba v MMF* (%, 1980–2002)	země	růst HDP na os. (1980–2002)	Doba v MMF* (%, 1980–2002)
Pobřeží Slonoviny	-1,90%	74%	Jižní Korea	5,90%	36%
Togo	-1,80%	72%	Thajsko	3,90%	30%
Niger	-1,70%	63%	Čína	5,60%	8%
Sierra Leone	-5,80%	50%	Taiwan	4,50%	0%
D. R. Kongo	-5%	39%	Singapur	4,50%	0%

*doba, po kterou byla země součástí programu v MMF

Zdroj: Easterly, 2010

Williamson v roce 2002 uvádí: „Přiznávám, že je nejvyšší čas ukončit debaty o Washingtonském konsenzu. Pokud tímto termínem máte na mysli to, co jsem měl já, pak už je to bezpředmětné a staromódní. Pokud tím myslíte to, co Joe Stiglitz, pak by to stěží obhajoval někdo, komu záleží na rozvoji.“ Je tedy otázkou, zda se najde koncept, který by Washingtonský konsenzus nahradil. Leonard (2008: 133) popisuje následující situaci: „Pokud Čína bude pokračovat ve svém růstu, je možné, že v budoucnu budou odpůrci globalizace protestovat proti Pekingskému konsenzu, tak jako dříve bojovali proti Washingtonskému.“

⁴³ Williamson (2008: 19) oponuje takto: „Připouštím, že některé východoasijské země, především Jižní Korea a Taiwan, byly daleko od volného trhu během fáze jejich největšího růstu, ale to neznamená, že jejich rychlý růst je výsledkem odklonu od liberálních politik, jak kritikové Washingtonského konsenzu automaticky předpokládají. Kromě toho jsou zde také jiné východoasijské státy, které rostly srovnatelně rychle a kde stát hrál mnohem menší roli. Například jeden z nich – Hongkong byl nejbližší modelu laissez-faire, jaký svět kdy viděl.“

5.2. PEKINGSKÝ KONSENZUS

Termín Pekingský konsenzus není definován jednoznačně a není ani jisté, zda se skutečně jedná o konsenzus. Vyvinul se jako reflexe vzrůstající ekonomické i politické moci Číny a má nabízet recept na alternativní model rozvoje podle její zkušenosti. Termín však vznikl na Západě a čínská vláda ho oficiálně neproklamuje, nikdy proto nebyl kodifikován tak jako Washingtonský konsenzus. Definice konceptu jsou různé a je jich mnoho, pro potřeby této práce byly vybrány první a poslední formulace.

5.2.1. Odlišné interpretace Pekingského konsenzu

Pekingský konsenzus poprvé představil roku 2004 americký ekonom, žurnalista a univerzitní profesor v Číně, **Joshua Cooper Ramo**. Autor koncept definuje pomocí tří teorémů, které jsou ale vágní a často bývají kritizovány. Základním komponentem čínského růstu jsou dle Rama (2004) *inovace* a podle vzoru Číny by měly i ostatní země podporovat vědu a výzkum. Druhý teorém, *alternativní měření ekonomického úspěchu*, je kontroverzní a evidentně protichůdný čínské realitě. Podle autora zároveň s ekonomickým růstem Čína také klade důraz na udržitelný rozvoj, který nevytváří sociální rozdíly.⁴⁴ Posledním teorémem je *politika sebeurčení*, která reflektuje čínské stanovisko nezasahování do vnitřních záležitostí jiných zemí. Patrně nejvýstižněji popisuje tento teorém Ramovo (2004: 3) nejčastěji citované tvrzení: „Čína je vzorem pro jiné státy po celém světě, které se snaží nejen rozvinout, ale i začlenit do mezinárodního systému tak, aby mohly být skutečně nezávislé, chránit svůj vlastní styl života a politické rozhodování ve světě s jedním silným těžištěm.“

V lednu 2012 vyšel článek reflektující Pekingský konsenzus očima zakladatele termínu Washingtonský konsenzus. **John Williamson** v něm vyjadřuje zklamání nad nejasností Ramova konceptu a proto nabízí svou definici. Autor vystihl zkušenost Číny poměrně přiléhavě a vytvořil seznam pěti více konkrétnějších bodů, které mohou sloužit jako recept na aplikování čínského modelu.⁴⁵ Prvním principem je *gradualistická reforma*. Čínský model je založen na myšlence postupných reforem Teng Siao-pchinga, které se diametrálně liší od šokové transformace ekonomiky. Autor připomíná situaci po roce 1978, kdy byly často reformy nejprve vyzkoušeny v jednotlivých provinciích před tím, než byly představeny v celé zemi. Druhý princip *inovace a experimenty* se shoduje téměř ve všech formulacích Pekingského konsenzu. Třetí tezí je *exportně orientovaný růst*, který má kořeny

---

⁴⁴ Ramo se odvolává na čínské sociálně orientované politiky a růst lidského kapitálu, který klasické ekonomické indikátory nezachycují. Také poukazuje na to, že Čína stále více investuje do zelených technologií a prosazuje politiku „green growth“.

⁴⁵ Ačkoli to autor nedoporučuje, viz kritická část.

v devadesátých letech, kdy se Čína přeorientovala na externí poptávku. Čtvrtý bod, *státem vedený kapitalismus*, se rozchází s jinými formulacemi Pekingského konsenzu. Williamson (2012) tvrdí, že ačkoli se Čína socialismu jako ideologie nikdy nevzdala, ekonomika se již ani nepokouší tvářit jako centrálně plánovaná.⁴⁶ Posledním a nejvýznačnějším principem je *autoritářství*. Podobně jako jiní teoretikové Pekingského konsenzu i Williamson připouští, že důraz na národní suverenitu a nezasahování do interních záležitostí států je charakteristickým rysem mezinárodní politiky prosazované Čínou.

5.2.2. Kritika Pekingského konsenzu

Mezi nejčastější argumenty kritiky Pekingského konsenzu patří environmentální a sociální dopady, které rychlý růst Číny přinesl. Kritikové také často odkazují na specifika, jimiž Čína na rozdíl od jiných rozvojových zemí disponuje a proto čínský model nemůže být tak snadno napodoben. Jedná se o početnou pracovní sílu a také čínskou diasporu, především z oblastí jihovýchodní Asie a severní Ameriky, která se významně přičinila k přílivu PZI (Li et al., 2009). Objevují se také názory, že při bližším pohledu na čínskou ekonomickou reformu lze paradoxně nalézt četné paralely s Washingtonským konsenzem (Huang, 2010). Kennedy (2010) uvádí, že Čína neoficiálně následovala 8 z 10 politik Washingtonského konsenzu.⁴⁷ Podobně i Williamson (2012) argumentuje tím, že to byla rostoucí role trhu, nikoli státních zásahů, které vedly k čínskému hospodářskému úspěchu.

Kennedy (2010) v kritice Ramova konceptu uvádí, že technologická *inovace* nebyla klíčovým prvkem čínského růstu a naznačuje, že by tento bod neměl v Pekingském konsenzu figurovat. Ve většině případů čínské podniky vyráběly kopie zahraničních produktů a investice do vědy a výzkumu se zvýšily až v třetí fázi reformem.⁴⁸ Williamson (2012) je v případě inovací a experimentů jako rozvojové strategie také opatrný a apeluje na to, že by se rozvojové země měly soustředit spíše na využívání cizích inovací, než riskovat návratnost vynaložených investic do výzkumu.⁴⁹ Mezi další body kritiky Pekingského

---

⁴⁶Proti tomu autoři Li et al. (2009) do Pekingského konsenzu *vládní plánování* zahrnují, přičemž tvrdí, že je nutné najít mezi volným trhem a centrálním plánováním správnou rovnováhu, tak jako to dokázala Čína. Williamsonovo označení „státem vedený kapitalismus“ spíše odkazuje k existenci zvýhodňovaných státem vlastněných podniků.

⁴⁷Jednalo se o fiskální disciplínu (č. 1), liberalizaci obchodu (č. 6) a PZI (č. 7). Vzhledem k silně podhodnocené měně lze Čínu také pojat jako příklad nastavení konkurenceschopného směnného kurzu (č. 5). Mimo to dosáhla pokrok v oblasti restrukturalizace veřejných výdajů (č. 2), daňové reformy (č. 3), deregulace (č. 9) a vlastnických práv (č. 10).

⁴⁸Tj. od roku 1995.

⁴⁹Williamson (2012) chápe inovace pouze v nejužším slova smyslu. Tento bod lze vyložit také komplexně, například jako institucionální inovace. Autoři Li et al. (2009) uvádí jako příklad systém aktivní odpovědnosti domácností, který byl klíčový pro reformu zemědělství. Další podobnou inovací, která se v Číně osvědčila, byl

konsenzu dle Williamsona (2012) patří *gradualistická reforma*. V případě, kdy je daná ekonomika rozvrácená se nejedná o výhodný postup transformace a země by tehdy měla realizovat opačný přístup. Williamson nedoporučuje rozvojovým zemím převzít z Pekingského konsenzu ani *exportně orientovaný růst*, nebo alespoň domácí poptávku nenahrazovat externí, tak jako to bylo v případě Číny. Autor připouští, že exportně tažený růst (ESI) je lepší než substituce importu (ISI), ale vysoká míra procentuálního zastoupení exportu na HDP znamená vysokou zranitelnost vůči externím šokům, což v roce 2012 není příliš vhodná strategie.⁵⁰ Williamson kladně nehodnotí ani poslední princip, *autoritářství*. Ačkoli je pro představitele rozvojových zemí atraktivní, většina obyvatel na něj bude mít jiný názor, což potvrzují události v severní Africe v roce 2011.

Kennedy (2010) konstatuje, že Ramův koncept Pekingského konsenzu je scestný a neodpovídá reálné zkušenosti čínské reformy. Ostře kritizuje zejména teorém alternativního měření ekonomického úspěchu a podotýká, že to byla především nerovnost, která přispěla k ekonomickému růstu země. Závěrem autor dodává, že ačkoli čínská reforma je do jisté míry unikátní, neznámá to, že by se podle ní měl vyvozovat model rozvoje pro jiné státy, stejně jako nemá význam připisovat všem zemím na světě, které zaznamenaly úspěšný rozvoj, jejich vlastní konsenzus. Williamson (2012) v Pekingském konsenzu konkurenci vidí. Přestože netvrdí, že čínský model bude dominantní, zastává názor, že by měl Západ přeformulovat rozvojovou politiku a nevzdat se hodnot, kterých během svého vývoje nabyt, ve prospěch Číny.

5.2.3. Pekingský konsenzus a jeho aplikace

Pekingský konsenzus pravděpodobně nikdy nebude po metodologické stránce srovnatelný s Washingtonským. I kdyby ale byl sestaven dokonalý návod na to, jak napodobit ekonomický rozvoj Číny, není reálné, že by jej rozvojové země bod po bodu následovaly. Čínský model ve smyslu Pekingského konsenzu je specifický pro čínské kulturní prostředí a zřejmě nebude univerzálně aplikovatelný v celém rozvojovém světě, který je tak různorodý. Není jisté, zda principy jako *gradualistická reforma*, *inovace* a *exportně orientovaný růst* budou fungovat stejně dobře na Blízkém východě, ve střední Asii i Subsaharské Africe. Pokud jde o poslední dvě zásady, *liberální trh* a *vládu jedné strany*, zde se názory různí. Časopis *The Economist* (2010) uvádí: „Afričtí politici zřídka hovoří o následování

Teng Siao-pchingův experiment „jedna země–dva systémy“. Hongkongu a Macau byl tímto legalizován vlastní ekonomický a politický systém (mimo zahraniční a obrannou politiku), což významně podpořilo rozvoj těchto regionů (Fürst, 2006).

⁵⁰ Růst čínské ekonomiky výrazně zpomalil v reakci na světovou finanční krizi v roce 2008 i přesto, že se Čína v posledních letech snaží svou závislost na externí poptávce snižovat (viz kapitola 3).

Pekingského konsenzu, nicméně s nadšením přijímají velké objemy rozvojové pomoci z Číny bez kázání Západu o dobrém vládnutí a lidských právech.“ Čínský model tedy v tomto kontextu může znamenat recept na to, jak spojit autoritářský režim s liberálními ekonomickými politikami. V této souvislosti se tedy nabízí otázka: „Jak se čínský model v rozvojových zemích šíří a co to bude znamenat?“

6. ČÍNSKÝ MODEL PRO ROZVOJOVÝ SVĚT

„Čína píše svou vlastní knihu, kde vypráví o čínském myšlení a inspiruje se ze selhání globalizace na jiných místech, zbytek světa ji začal studovat...“

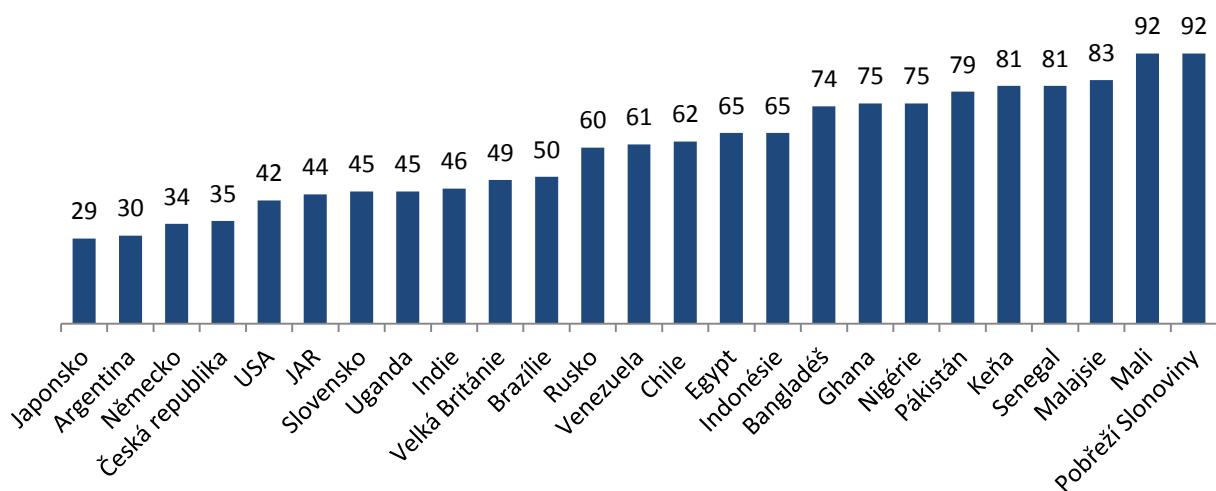
(Joshua Cooper Ramo)

6.1. POPULARITA ČÍNY V ROZVOJOVÝCH ZEMÍCH

Čína nikdy nezaujímala na mezinárodním poli tak významnou pozici jako nyní. Její vliv roste především v rozvojových zemích, nejzřetelněji v Africe. Čínská popularita v rozvojových státech souvisí s ekonomickými a politickými vazbami, které si zde buduje. O Číně se tak hovoří jako o velmoci prosazující „soft power“. Termín bývá nejčastěji definován jako schopnost získat globální vliv nenátlakovými prostředky, například diplomatickými, ekonomickými nebo kulturními a přimět tak jiné národy dobrovolně sdílet stejné hodnoty (Thompson, 2005). Ačkoli Spojené státy americké jsou v tomto ohledu bezesporu dominantní světovou velmocí, na mnohých místech se pro ně Čína stává konkurencí.

Západ má z rostoucí role Číny v Africe obavy a média nám obvykle prezentují zejména negativní aspekty čínské přítomnosti. Většina Afričanů má však na Čínu pozitivní pohled, jak dokládají výsledky průzkumu amerického výzkumného centra Pew Research Center (2007) v grafu 6. Mimo africké země má Čína vysokou přízeň mezi svými sousedy a také v Latinské Americe.

Graf 6: Procentuální zastoupení populace s příznivým pohledem na Čínu (2007)

Zdroj: Pew Research Center, 2007

O popularitě Číny v Africe podává poutavé svědectví kniha *Mrtvá pomoc* Dambysie Moyo. Mezi rozvojovou literaturou psanou převážně západními autory je pohled africké ekonomky důležitý pro vytvoření objektivního názoru (poznámka 7).

Poznámka 7 – Budoucnost rozvojové spolupráce Západu a role Číny v Africe

„Žijeme v kultuře rozvojové pomoci.“ Těmito slovy začíná kniha Dambysie Moyo *Mrtvá pomoc*. Na následujících stranách autorka, ekonomka původem ze Zambie, prezentuje svůj nepřilíživě pozitivní pohled na rozvojovou pomoc a celkové úsilí Západu v Africe. Rozvojová pomoc se podle ní stala velice výnosným byznysem, ačkoli není v Africe efektivní. Svě tvrzení autorka dokládá tím, že většina zemí Subsaharské Afriky stagnuje v kruhu korupce, chudoby a závislosti na rozvojové pomoci, i přesto, že tyto země od roku 1970 obdržely ve formě oficiální rozvojové pomoci (ODA) 300 miliard USD. Moyo uvádí řadu konkrétních příkladů a také se zabývá ekonomickými dopady rozvojové spolupráce, jako jsou redukce domácích úspor a investic, inflace a pokles exportu.

Autorka předkládá návrhy pro rozvoj nejchudšího kontinentu. Doporučuje, aby africké vlády následovaly asijské rozvíjející se ekonomiky a využily možností, které nabízejí finanční trhy. Klade také důraz na to, aby státy spolupracovaly s Čínou a podpořily tok přímých zahraničních investic do svých zemí (nikoli objemu rozvojové pomoci). Autorka se zároveň snaží vyvrátit předsudky o tom, že běžní Afričané z přítomnosti Číny neprofitují a poukazuje na novou infrastrukturu, pracovní místa a zlepšení životních standardů v Africe díky přítomnosti Číny. V neposlední řadě Moyo také považuje za nutné rozšířit přístup k finančním službám, například prostřednictvím mikrofinancí, a posílit vlastnická práva, která jsou základním principem kapitalismu, avšak v Africe mají doposud limity. Na závěr autorka uvádí myšlenku, která o čínském modelu růstu v Africe mnoho naznačuje: „V dokonalém světě, to, co chudé země potřebují k ekonomickému rozvoji, není pluralitní demokracie, ale rozhodný a benevolentní diktátor, který nastolí potřebné reformy a nastartuje ekonomický růst.“

Zdroj: Moyo, 2009.

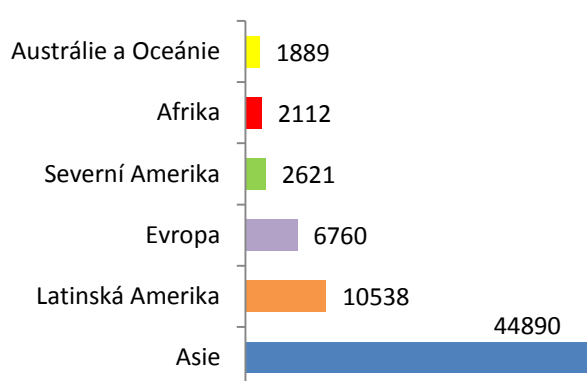
6.2. PROSTŘEDKY ŠÍŘENÍ ČÍNSKÉHO MODELU

Čínský model rozvoje se šíří prostřednictvím třech vzájemně provázaných prostředků. Jedná se o přímé investice do zahraničí, mezinárodní obchod a rozvojovou spolupráci. Následující část rozebírá tyto ekonomické a politické vazby, kterými Čína zvyšuje svou popularitu v rozvojových zemích.

6.2.1. Ekonomické vazby

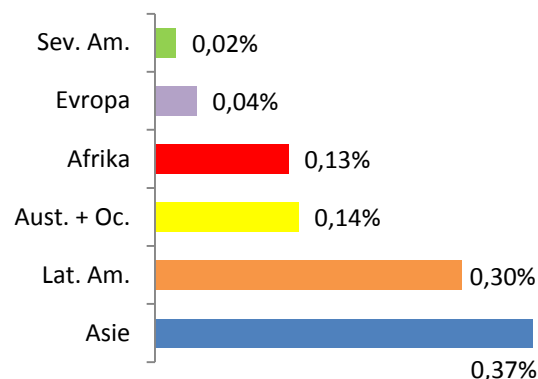
Hlavními příčinami budování ekonomických vazeb Číny v rozvojových zemích je zajištění surovin a odbytiště výrobků druhé největší ekonomiky světa dle parity kupní síly. Ekonomické (a mnohdy i politické) vazby Číny lze rozpoznat při pohledu na toky čínských *přímých investic do zahraničí* (PIZ).⁵¹ Země, které v takových statistikách figurují lze zařadit alespoň do jedné z kategorií: zajištění surovin, odbytiště výrobků nebo oblast specifických strategických zájmů Číny. Podle vládních zdrojů (MC, 2010) celkové čínské PIZ za rok 2010 tvořily téměř 69 miliard USD.⁵² Mezi největší čínské investory v zahraničí (mimo banky) patří China Petrochemical Corporation (Sinopec) a další státem vlastněné ropné společnosti (MC, 2010). Významnou roli hrají také soukromé podniky, které reagují na četné státní pobídky nebo dotace a rozšiřují se především v Africe (Hellström, 2009). Z grafu 7 je patrné rozdělení celkového objemu PIZ z Číny, kde na prvním místě vedou toky do Asie. Pokud tyto PIZ vztáhneme na HDP daného kontinentu (graf 8), pořadí se mění. Podobný trend lze očekávat i u konkrétních zemí v grafu 9.

Graf 7: Čínské toky PIZ v roce 2010 (mil. USD)

Zdroj: Ministry of Commerce of Peoples's Republic of China (MC, 2010)

Graf 8: Poměr čínských PIZ na HDP kontinentu (%)

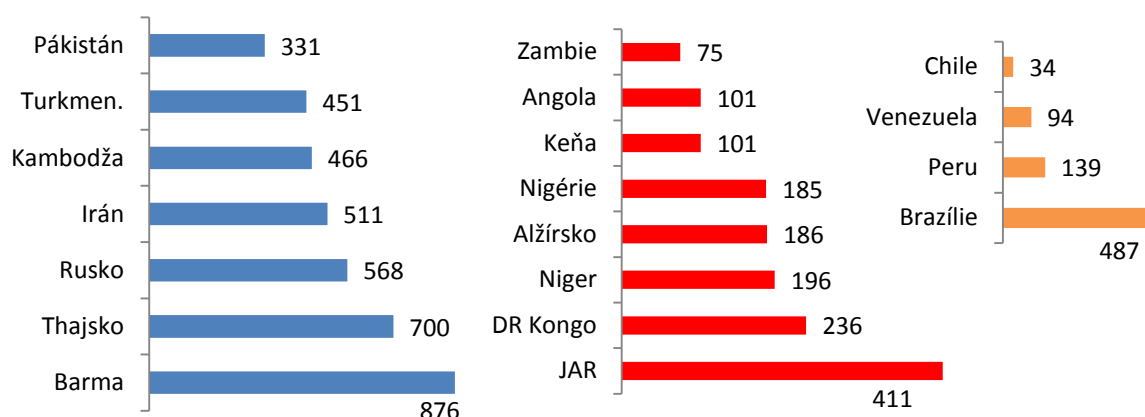
Zdroj: Ministry of Commerce of Peoples's Republic of China (MC, 2010)

Celková suma čínských PIZ (2010) : cca 69 mld. USD

⁵¹ V této práci jsou rozlišovány *PZI – přímé zahraniční investice* (foreign direct investment) od *PIZ – přímé investice do zahraničí* (outward foreign direct investment). Pokud například hovoříme o tocích ze Singapurů do Číny, pak se jedná o čínské PZI a singapurské PIZ.

⁵² V porovnání s USA (329 mld. USD/2010; UNCTDStat, 2010) je objem čínských investic do zahraničí asi 5 krát menší, nicméně jak již bylo zmíněno, k oficiálním čínským statistikám je třeba přistupovat obezřetně. Bräutigam a Xiaoyang (2011) uvádí, že data PIZ Ministerstva obchodu Číny jsou nespolehlivá a pravděpodobně budou značně podhodnocena. Pro lepší ilustraci, hodnota čínských PIZ, kterou uvádí MC (2010), je srovnatelná například s celkovou hodnotou ODA EU-27 za rok 2010 (74 mld. USD; OECDStat, 2010).

Graf 9: Nejvýznamnější* toky čínských PIZ do Asie, Afriky a Latinské Ameriky v roce 2010 (mil. USD)

* nezahrnován Hongkong a Singapur (Asie), Kajmanské a Britské Panenské ostrovy (Latinská Amerika), kde se hodnoty PIZ značně vychylují od celkového průměru.

Zdroj: Ministry of Commerce of Peoples's Republic of China (MC, 2010)

Dle grafu 9 mezi největší příjemce čínských investic dle kontinentů patří Barma, Brazílie a Jihoafrická republika (JAR). JAR je po Angole druhým největším obchodním partnerem Číny v Africe, má zde zájem především o železnou rudu, což je jedna z nejvíce poptávaných komodit Číny v zahraničí (Hellström, 2009). Čína je největším obchodním partnerem Brazílie a investuje zde převážně v sektorech energetiky⁵³, těžby a zpracování oceli. Podobné prvenství v žebříčku čínských PIZ zaujímá i Barma. V roce 2011 dle barmského deníku Mizzima (2012) dosáhly celkové čínské PZI v Barmě téměř 14 mld. USD⁵⁴ od roku 1988, kdy se země zahraničním investicím otevřela (avšak největší objemy PZI z Číny Barma zaznamenává od roku 2008). Čína nejvíce investuje do hydroenergetiky, projektů spojených s ropou⁵⁵ a těžby. Výměnou za nerostné bohatství Čína drží ochranou ruku nad vládnoucím režimem, kterému poskytuje finanční podporu i zbraně. Ačkoli nedávné parlamentní volby v Barmě přinesly optimistické výsledky, nelze přepokládat zásadní politické změny, dokud bude Čína největším zahraničním partnerem Barmy. Na působení Číny v režimech, které podléhají americkým obchodním sankcím upozorňuje Halper (2010) a nepředpokládá, že by Čína pouze hájila své obchodní zájmy. Autor zastává názor, že takto omezuje politickou sílu Západu a nabízí těmto státům alternativní model rozvoje.⁵⁶

⁵³ V roce 2009 poskytla Čínská rozvojová banka půjčku brazilské ropné společnosti Petrobras ve výši 10 mld. USD za smlouvené dodávky 150 000 barelů ropy denně na dobu 10 let, přičemž v roce 2010 se objem dle smlouvy navýšil na 200 000 barelů ropy denně (Xinhua, 2009).

⁵⁴ Ministerstvo obchodu data čínských PIZ do Barmy z roku 2011 neudává, ale tuto částku potvrzují čínské státní noviny (Xinhua, 2012a).

⁵⁵ V roce 2013 se předpokládá ukončení výstavby ropovodu z Bengálského zálivu do provincie Yunan (Jün-nan).

⁵⁶ Podobný názor zastává i Leonard (2008: 125): „Mnoho lidí diskutuje o tom, zda Čína aktivně prosazuje autoritářství nebo jestli jen zastává morálně neutrální přístup, který klade její národní zájmy jako první. Ať už je

Čínské speciální ekonomické zóny v zahraničí

Jedním z nejmambicióznějších investičních projektů čínské vlády v posledních letech bylo otevření *speciálních ekonomických zón v zahraničí* (SEZ). V roce 2006 bylo na základě tendru Ministerstva obchodu Číny vybráno 19 lokalit, kde čínské firmy vybudují speciální ekonomické zóny po vzoru Číny.⁵⁷ Zaměření těchto zón je různé, nejčastěji se jedná o zpracovávání surovin, případně rozličná průmyslová odvětví pro export. Budování SEZ poskytuje nové trhy pro zpracovatelský průmysl, který v Číně čelí konkurenci a zvyšujícím se nákladům na výrobu. Kromě toho výrobek dostane označení původu země SEZ, čímž může proniknout na chráněné trhy snadněji než čínská produkce. Pro partnerskou zemi čínské SEZ znamenají industrializaci, pracovní místa, transfer technologií a nové příležitosti pro lokální firmy (Bräutigam, Xiaoyang, 2011; Cisse, 2012).

Čínské speciální ekonomické zóny mají velká očekávání především v Africe, kde nejsou příliš dobré zkušenosti s fungováním speciálních ekonomických zón jako prostředkem industrializace. Nejstarší SEZ na Mauriciu je spíše výjimkou, ostatní jsou limitované špatnou infrastrukturou, slabými vazbami na vědu, výzkum a transfer technologií či nedostatkem podpory vlády (Bräutigam, Xiaoyang, 2011). Momentálně se v Africe nachází 7 „oficiálních“ SEZ pod záštitou Ministerstva obchodu Číny, z nichž dvě jsou již v provozu (obrázek 2). Kromě toho se v Africe vyskytuje i řada dalších SEZ vybudovaných čínskými státními podniky mimo plán Ministerstva obchodu. Oficiální SEZ jsou v plném vlastnictví Číny (Etiopie, Mauricius) nebo mají status „joint ventures“, kdy jsou jako akciová společnost částečně vlastněny lokální vládou. Pokud čínské SEZ v Africe budou fungovat jako impulz pro příliv lokálních i zahraničních investic, pokud vytvoří nová pracovní místa a nestanou se z nich „čínské enklávy“, pokud podpoří export při zachování environmentálních standardů a při obstojných pracovních podmínkách, pak bude transfer čínského modelu rozvoje úspěšný (Bräutigam, Xiaoyang, 2011).

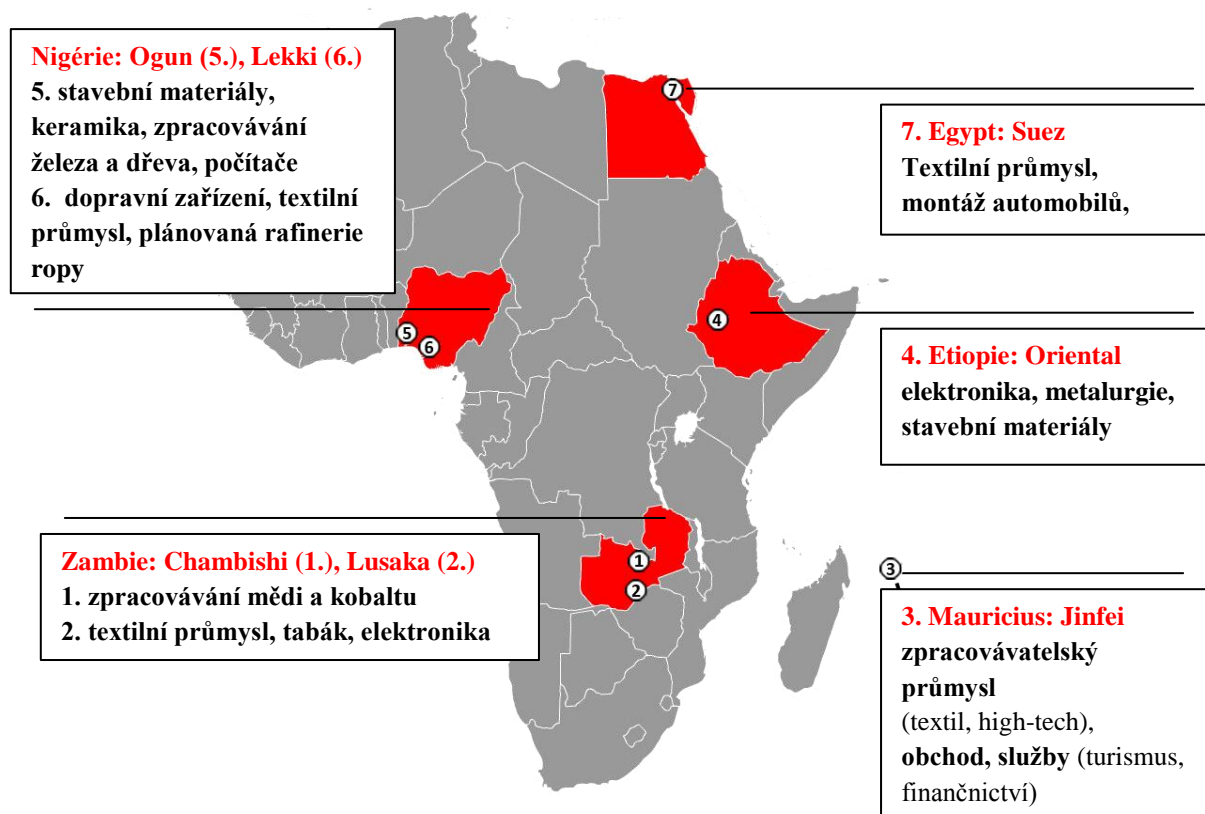
---

pravda kdekoli, skrz politické a ekonomické vazby s problematickými režimy vystupuje jako největší obhájce autokracie po celém světě“.

⁵⁷ Z nichž 10 bylo v Asii, 7 v Africe a zbývající dvě v Latinské Americe. Do roku 2011 program opustily obě latinskoamerické země (Mexiko a Venezuela) a Alžírsko. Podobně i Rusko odstoupilo od vybudování ekonomické zóny v Petrohradu, jedné z celkem tří plánovaných čínských SEZ na ruském území (Bräutigam, Xiaoyang, 2012).

Obrázek 2: Čínské oficiální speciální ekonomické zóny v Africe dle pořadí vzniku

Zdroj: China Invests (2011); Bräutigam, Xiaoyang (2011)

Pozn.: Dle stavu k roku 2010 v provozu pouze SEZ v Zambii (Chambishi) a Egyptě, zbytek ve výstavbě.

6.2.2. Politické vazby

Budování politických vazeb Číny v rozvojových zemích je snahou zajistit si diplomatickou podporu v oblasti čínské suverenity. Tibet, Taiwan a lidská práva jsou nejčastěji zmiňované okruhy diskutované na nadnárodní úrovni. Hlavním prostředkem k budování politických vazeb jsou rozvojová spolupráce a ekonomické vazby. O Číně se tak hovoří jako o zemi, která využívá „*diplomacii šekové knížky*“, což je spíše eufemismus uplácení politicky spřízněných zemí. Halper (2010) tuto skutečnost dokazuje na úzké korelaci mezi zeměmi, které přestaly uznávat Taiwan a zeměmi, kam ve stejné době začaly proudit čínské investice případně rozvojová pomoc.⁵⁸ Čínské investice do zahraničí byly popsány v předchozí podkapitole, zbývá tedy ještě přiblížit rozvojovou spolupráci Číny.

⁵⁸ Taiwan nyní uznává 23 států; z nichž 12 se nachází v Latinské Americe, šest v Oceánii a čtyři v Africe. Z evropských států udržuje Taiwan plné diplomatické vztahy pouze s Vatikánem. Posledními africkými státy, které na mezinárodní úrovni podporují Taiwan se nachází v západní Africe (Burkina Faso, Gambie a souostroví Svatý Tomáš a Princův ostrov) a v jižní Africe (Svazijsko). (Government Information Office, 2011).

Rozvojová spolupráce Číny

Rozvojová spolupráce Číny je příliš komplexní téma na to, aby se dalo jasně vystihnout v jedné podkapitole, přesto uveďme alespoň nejpodstatnější poznatky. Lancaster (2007) uvádí, že nelze určit objem rozvojové spolupráce Číny, jak rychle roste, kdo o ní rozhoduje a kdo ji evaluuje, ani to jak je koordinována. Poměrně dobrou představu máme ale o její struktuře a kam je směřována, široce rozšířené povědomí je také o její nepodmíněnosti ve srovnání s rozvojovou spoluprací poskytovanou západními donory.

Problém je zde především v číslech. Čínská vláda nevykazuje pravidelné přehledy o rozvojové spoluprací s odvoláním na to, že se jedná o státní tajemství (Weston et al., 2011). Lancaster (2007) se domnívá, že sama vláda nemá o objemu rozvojové spolupráce jasnou představu. Čínská rozvojová spolupráce není příliš koordinovaná, spadá pod kompetence Ministerstva obchodu, ale nezávisle na něm ji poskytují i další aktéři, jakými jsou například jiná ministerstva a státní podniky. V dokumentu *White paper on Foreign Aid*, který vydala Státní Rada roku 2011, jsou uvedeny hodnoty rozvojové pomoci z roku 2009. Tehdy Čína poskytla rozvojovým zemím pomoc ve výši 257 mld. jüanů, tj. přibližně 39 mld. USD⁵⁹ (Xinhua, 2011). Pouze malá část z celkového objemu čínské rozvojové pomoci by však odpovídala kritériím západních donorů, je do vysoké míry vázaná a z větší části odpovídá spíše domácím zájmům. Podle některých odhadů by podle kritérií OECD nepřevýšila 2 mld. USD ročně (Lum et al. 2009, Weston et al., 2011).

Čínská rozvojová spolupráce bývá nejčastěji spojována s Afrikou, kde je dle Hellströma (2009) její objem dvakrát větší než podíl přímých investic, které sem z Číny směřují, a dle odhadů tvoří přibližně 44 % celkové rozvojové spolupráce poskytované Čínou rozvojovým zemím. V roce 2006 bylo na Fóru pro sino-africkou spolupráci odsouhlaseno zdvojnásobnění její celkové výše do roku 2009 (Lancaster, 2007). Nejčastěji se jedná o granty, bezúročné nebo zvýhodněné půjčky s flexibilním splátkovým kalendářem, odpuštění dluhů, technickou pomoc, stipendia apod. Představitelé afrických států si velmi cení čínské pružnosti⁶⁰, transparentnosti⁶¹ a nepodmíněnosti pomoci ve smyslu zavádění politických reforem. Čína má v Africe oproti Západu také výhodu ve své nekoloniální minulosti, což v zemích jako je Demokratická republika Kongo sehrává významnou roli. Obraz o čínském působení v Africe dotváří tvrzení senegalského prezidenta Abdoulaye Wadea

---

⁵⁹ Což převyšuje ODA USA za rok 2010, která tvořila přibližně 30 mld. USD (OECDStat, 2010).

⁶⁰ Například senegalský prezident Abdoulaye Wade v roce 2008 v novinách Financial Times uvedl: „Smlouva, která by se 5 let vyjednávala se Světovou bankou trvá tři měsíce v případě, že obchodujete s Čínou“.

⁶¹ Hellström (2009: 17) cituje anonymního afrického prezidenta: „Jejich pravidla hry jsou jasná. Řeknou: ‚Vybudujeme vám silnici, pokud nám dáte ten důl.‘ Jsou naprosto transparentní.“

(Financial Times, 2008: 6): „Čínský přístup k našim potřebám je jednoduše lépe přizpůsobitelný než pomalé a někdy paternalistické, postkoloniální jednání evropských investorů, donorských států a neziskových organizací. Ve skutečnosti, čínský model pro zajištění rychlého ekonomického rozvoje má v Africe mnohé co říct.“

6.3. PERSPEKTIVY ČÍNSKÉHO MODELU

Největší perspektivy má čínský model rozvoje zejména v Asii a Africe, kam směřují významné objemy čínských investic a rozvojové pomoci. O jeho aplikovatelnosti na Afriku bude pravděpodobně do vysoké míry rozhodovat tamější vývoj čínských speciálních ekonomických zón. V případě Asie, kde jsou kulturní podmínky odlišné a mnoho lidí podobně jako Lee Kuan Yew sdílí *koncept asijských hodnot*, lze očekávat silnější vlnu zájmu. Vietnam je zemí, která došla zatím nejdále, co se týká aplikace čínského modelu rozvoje. Ekonomický růst je zde v posledních letech velmi dynamický, o Vietnamu se tak hovoří jako o novém asijském tygru. Vietnam se od Číny začal učit v roce 1986, kdy byly představeny tržní reformy *Doi Moi* (Grinter, 2006). Stejně jako v Číně, i zde transformaci centrálně plánovaného hospodářství zahájila reforma zemědělství založená na systému aktivní odpovědnosti domácností. Pozdější liberalizace ekonomiky byla provázena privatizací státem vlastněných podniků, přílivem přímých zahraničních investic a v roce 2007 vstupem země do WTO. Dle Grintera (2006) vietnamská komunistická strana takto následuje čínský model, postavený na ekonomické modernizaci bez zásadních politických reforem. Čínský model rozvoje je bližší levicově orientovaným vládám. Kromě Vietnamu jsou to například Laos, Kuba nebo Severní Korea. Aktuální bude také v zemích, kde komunistická strana dosahuje největší zastoupení ve vládě, jako v Kambodži, v Kongu, Etiopii nebo Zambii. Lze však předpokládat, že k čínskému modelu rozvoje se budou hlásit i takové státy, které zamýšlí skloubit ekonomický růst s vládou jedné strany, jako Irán, Uzbekistán nebo Zimbabwe.

Čínský model rozvoje má v kontextu s hospodářskou krizí Západu a rozvojovou spoluprací tradičních donorů veškeré předpoklady pro šíření. Západní rozvojová spolupráce je realizována dle definice OECD⁶², zatímco pojetí rozvojové spolupráce Číny je v praxi mnohem širší. Transfery západních donorů ve formě ODA jsou nezbytné pro podporu demokracie a řádné správy věcí veřejných, na ekonomický růst zemí mají v porovnání s potenciálem mezinárodního obchodu mají ale jen malý vliv. Jak již bylo rozebráno, v souvislosti s národními zájmy je rozvojová spolupráce Číny úzce spjata s investicemi

---

⁶² OECD (2012) definuje oficiální rozvojovou spolupráci (ODA) jako: „Finanční toky s cílem ekonomického rozvoje a blahobytu rozvojových zemí, které mají koncesionální charakter s grantovou složkou nejméně ve výši nejméně 25 %, prostřednictvím bilaterálních a multilaterálních institucí.“

do zahraničí a obchodem. Čína se tak v roce 2011 stala největším obchodním partnerem Afriky, kdy objem bilaterálního obchodu mezi těmito zeměmi tvořil 160 mld. USD (Xinhua, 2012). Většina ekonomů se shoduje v tom, že zapojení do mezinárodní obchodu má pozitivní dopady na ekonomický růst.⁶³ Nelze však říct, že by tento aspekt byl hlavním pilířem rozvojové spolupráce Západu. Alespoň tedy výsledky dohod o ekonomickém partnerství Evropské unie (EPAs) se zeměmi AKT⁶⁴ a obdobná iniciativa AGOA ze strany USA, to nepotvrzují. Na základě těchto poznatků lze definovat tři (níže uvedené) hlavní body, které tvoří čínskou rozvojovou pomoc pro mnohé země atraktivnější, než pomoc od západních donorů. Pokud má Západ zabránit šíření čínského modelu, je třeba na tyto výzvy reagovat a současnou rozvojovou spolupráci reformovat.

Čína (Rozvojová spolupráce)

- politicky nepodmíněná pomoc
- vyšší pružnost
- úzce spjatá s PIZ a mezinárodním obchodem

Západ (ODA)

- politicky podmíněná pomoc
- zdlouhavá administrativa
- limitovaná role PIZ a mezinárodního obchodu

Západ by na základě čínské konkurence měl především zredukovat nadměrnou byrokracii a mezinárodnímu obchodu jako prostředku rozvoje přiložit větší roli. Zefektivnění administrativy a projektového cyklu zaručí kromě úspor i vyšší pružnost rozvojové spolupráce. Přiložení většího významu mezinárodnímu obchodu v sobě bude muset zahrnovat i řešení koherence obchodních politik Západu. Po přijetí těchto opatření bude rozvojová pomoc Západu atraktivnější, i přesto že je politicky podmíněná.

Případné důsledky aplikace čínského modelu rozvoje znamenají úpadek západních liberálních hodnot se sporným dopadem na ekonomický růst v rozvojových zemích. Státy mohou z efektu diktatury na ekonomický růst profitovat i mnoho ztratit. V případě, že z vazeb s Čínou budou mít zisk pouze skupiny u moci, běžná populace patrně zlepšení životních standardů nepocítí. V opačném případě, kdy vláda jedné strany bude vyvažovat tržní selhání a budou implementovány adekvátní ekonomické politiky, lze očekávat pozitivní efekt na akumulaci kapitálu, zvýšení produktivity a následně na ekonomický růst, jako to bylo

⁶³ Např. prostřednictvím zvýšení IFK a produktivity. Zvyšují se také spotřební možnosti dané ekonomiky, země získává přístup na nové trhy, čímž dochází k rozšíření výroby, zvýšení životní úrovně, zvýšení produktivity práce, atd. (Majerová et al., 2011).

⁶⁴ Jedná se o „prioritní země“ rozvojové spolupráce EU. V současnosti skupina AKT zahrnuje 77 zemí Afriky, Karibiku a Tichomoří. V rámci dohody EPAs je známá iniciativa „Všechno kromě zbraní“ z roku 2001, která měla zaručit bezcelní vývoz všech komodit nejméně rozvinutých zemí do EU. V konečném důsledku se však minula účinkem.

v případě Číny. Ačkoli je diskutabilní, zda ekonomický růst vede k demokracii, mnoho zemí se může vlivem vytvoření silné střední třídy později od čínského modelu odklonit a vydat se podobnou cestou jako Singapur.

Zastávám názor, že Washingtonský konsenzus není vyčerpáný a pokud bude použit tak, jak byl původně zamýšlen, může rozvojovým zemím nabídnout daleko více než Pekingský. Je třeba poučit se z věcí, které byly chybně interpretovány a využít nové zkušenosti, které jsme od devadesátých let nabyli. Univerzální koncepty nemusí být špatné, pokud jsou postaveny na dobrých základech. Přesto ale souhlasím s myšlenkou inovací obsaženou v Pekingském konsenzu. Univerzální koncept rozvoje v tomto případě slouží jako základní rámec a je nelogické jej slepě následovat bez inovativních přístupů a přizpůsobení vlastním možnostem. Zde se opět nabízí příklad úspěšné strategie Číny, která si dokázala z neoliberalismu vybrat, co uznala za vhodné a přizpůsobit to svým podmínkám.

To, že volný trh v rozvojových zemích selhává není argument pro autoritářský režim. Bylo by nepřijatelné, kdyby Západ přihlížel šíření čínského modelu rozvoje a akceptoval tak úpadek demokratických hodnot. Čína svým úspěšným působením v rozvojových státech postavila Západ do nepříjemné, avšak řešitelné situace. Čínskou konfrontaci bychom měli přijmout jako výzvu a zefektivnit rozvojovou spolupráci, čímž mám na mysli především sladit obchodní politiky, které rozvoj ovlivňují. Potom budeme moci Číně v Africe velmi silně konkurovat.

7. ZÁVĚR

Tato práce byla zaměřena na rostoucí vliv Číny jako mezinárodního aktéra, který ovlivňuje vývoj rozvojových zemí. Čína byla představena jako úspěšný rozvojový stát co do redukce míry absolutní chudoby v zemi. Model rozvoje, který tato země nabízí, se v řadě států střetl za zájmem Západu.

Politicko-ekonomický systém dnešní Číny lze označit jako neoliberalismus s čínskými charakteristikami. Ekonomika je založena na volném trhu a liberálních ekonomických politikách, stát však sehrává klíčovou roli ve strategických průmyslových odvětvích. Čínskou ekonomiku lze tedy chápat jako státem vedený kapitalismus. Politickou dimenzí společenského systému Číny je levicový autoritářský režim. Čínský model rozvoje je tak bližší levicovým vládám, ale atraktivní je obecně pro všechny státy, které hledají návod, jak dosáhnout ekonomického růstu bez liberalizace politického systému.

Čínský model rozvoje má všechny předpoklady pro své šíření. Roli zde hrají tři nejvýznamnější faktory: rostoucí vliv Číny na mezinárodním poli, ekonomické problémy Západu a rozvojová spolupráce tradičních donorů. Ve smyslu Pekingského konsenzu je čínský model specifický pro čínské kulturní prostředí a patrně nebude univerzálně aplikovatelný v celém rozvojovém světě. Ve smyslu liberální ekonomické politiky a vlády jedné strany je model atraktivní zejména pro asijské a africké země. Případné důsledky aplikace čínského modelu znamenají úpadek západních liberálních hodnot s nezaručeným ekonomickým růstem v rozvojových zemích.

Reforma nynější podoby rozvojové spolupráce tradičních donorů, ve smyslu zvýšení její efektivity, je přirozenou reakcí na vývoj rozvojových zemí a na okolnosti, které od éry Washingtonského konsenzu vyvstaly. Západ by měl z úspěchu Číny v Africe přiložit v rozvojové spolupráci větší význam především mezinárodnímu obchodu jako stěžejního prostředku ekonomického růstu rozvojových zemí. Reformu by zároveň měla provázet redukce byrokracie, což povede k vyšší pružnosti rozvojové spolupráce. Ve srovnání s navyšováním ODA na HDP dle mezinárodně stanovených doporučení, jsou tato opatření potřebnější a vzhledem k současné ekonomické krizi Západu také lépe proveditelná.

ZDROJE

2. kapitola: Demokracie a diktatura z ekonomického pohledu

- Asoni, A. 2007. *Protection of Property Rights and Growth as Political Equilibria*. IFN Policy Paper No. 12. <http://www.ifn.se/BinaryLoader.axd?OwnerID=64a5bcad-69df-444b-878d-fd352b518d7a&OwnerType=0&PropertyName=File1&FileName=pp12.pdf> [14-09-2011].
- Bakešová, J.; Fürst, R.; Heřmanová, Z. 2004. *Dějiny Taiwanu*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha.
- Barro, R. J. 2008. *Inequality and Growth Revisited*. Asian Development Bank, Working Paper Series on Regional Economic Integration No. 11. http://aric.adb.org/pdf/workingpaper/WP11_%20Inequality_and_Growth_Revisited.pdf [17-08-2011].
- Barro, R. J. 1996. Democracy and Growth. *Journal of Economic Growth* 1 (January). In: Georgio, S. (ed.) 2008. *The development economics reader*. Routledge, New York.
- Doucouliafos, H.; Ulubasoglu, M. 2008. Democracy and Economic Growth: A Meta-Analysis. *American Journal of Political Science*. Vol. 52, No. 1, pp. 61–83. http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1014333 [15-08-2011].
- EIU: Economist Intelligence Unit. *Democracy Index 2010*. http://graphics.eiu.com/PDF/Democracy_Index_2010_web.pdf [01-08-2011].
- Freedom House, 2011. *Freedom in the World 2011 Comparative and Historical Data*. <http://www.freedomhouse.org/report-types/freedom-world> [01-08-2011].
- Fürst, R. 2006. *Čína ve XX. století, díl 3*. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc.
- Giannone, D. 2009. Political and ideological aspects in the measurement of democracy: the Freedom House case. *Democratization*. Vol. 17, No. 1, pp. 68–97. <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/13510340903453716> [04-08-2011].
- Helliwell, J. F. 1994. Empirical Linkages Between Democracy and Economic Growth. *British Journal of Political Science*. Vol. 24, pp. 225–248. <http://journals.cambridge.org/action/displayAbstract?fromPage=online&aid=4510980> [15-08-2011].
- Kekic, L. 2007. *The Economist Intelligence Unit's index of democracy*. Economist Intelligence Unit. http://www.economist.com/media/pdf/DEMOCRACY_INDEX_2007_v3.pdf [01-12-2011].
- Kenny, Ch.; Williams D. 2001. What do we know about Economic Growth? *World Development*. Vol. 29, No.1. http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=252797 [08-08-2011].
- Lee Hong-jong 2003. Development, Crisis, and Asian Values. *East Asian Review*, Vol. 15, No. 2, pp. 27–42. http://www.ieas.or.kr/vol15_2/15_2_2.pdf [28-07-2011].
- Paldam, M. 2002. Economic freedom and the success of the Asian tigers: an essay on controversy. *European Journal of Political Economy*. Vol. 19, pp. 453–477. <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0176268003000120> [28-07-2011].
- Przeworski, A.; Limongi, F. 1993. Political Regimes and Economic Growth. *The Journal of Economic Perspectives*. Vol. 7, No. 3, pp. 51–69. <http://team.univ-paris1.fr/teamperso/page/docpdf/Democracy%20and%20growth%201993.pdf> [08-08-2011].

- Rodrik, D.; Subramanian, A. 2003. The Primacy of Institutions. *Finance and Development*.
<http://www.ppge.ufrgs.br/giacomo/arquivos/eco02237/rodrik-subramanian-2003.pdf> [08-08-2011].
- Sarel, M. 1996. *Growth in East Asia*. International Monetary Fund, Washington, D.C.
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/issues1/issue1.pdf> [28-07-2011].
- Sen, A. 1997. *Human Rights and Asian Values*. Carnegie Council on Ethics and International Affairs, New York.
http://www.carnegiecouncil.org/resources/publications/morgenthau/254.html/res/id=sa_File1/254_sen.pdf [17-08-2011].
- Schiffbauer, M.; Shen, L. 2010. Democracy vs. dictatorship. *Economics of Transition*. Vol. 18, No. 1, pp. 59–90. <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-0351.2009.00371.x/pdf> [10-08-2011].
- Stiglitz, J. E. 2003. *Jiná cesta k trhu*. Prostor, Praha.
- Tavares, J.; Wacziarg R. 2001. How democracy affects growth. *European Economic Review*. Vol. 45, No. 8, pp. 1341– 1378. <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S001429210000933> [15-08-2011].
- IEF: The Wall Street Journal and The Heritage Foundation, Washington. *Index of Economic Freedom 2011*. <http://www.heritage.org/index/> [01-08-2011].
- Wall Street Journal* 2007. Is Democracy the Best Setting For Strong Economic Growth?
http://online.wsj.com/public/article/SB117330214622129995wXADIsfRHp9Z34RAyyVjN_w1yBI_20080311.html [10-08-2011].
- World Bank 2011a. *Gross Domestic Product 2010*. World Development Indicators Database.
http://siteresources.worldbank.org/DATASTATISTICS/Resources/GDP_PPP.pdf [28-07-2011].
- World Bank 2011b. *Country Pages and Key Indicators, Cambodia*. World Bank, East Asia and Pacific Economic Update 2011, Vol. 1.
http://siteresources.worldbank.org/INTEAPHALFYEARLYUPDATE/Resources/550192-1300567391916/EAP_Update_March2011_cambodia.pdf [01-08-2011].
- Z/Yen Group 2011. *The Global Financial Centres Index 9*. Z/Yen Group, London.
<http://www.zyen.com/GFCI/GFCI%209.pdf> [01-08-2011].

3. kapitola: Čínský ekonomický růst

- CIA: Central Intelligence Agency, 2011. *The World Factbook China*.
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ch.html> [31-01-2012].
- Bohent, A. 1997. The „Socialist“ market Economy in a Communist System. *Intereconomics*, Vol. 32, No. 5, pp. 242–250. <http://www.springerlink.com/content/pq01347126q32845/fulltext.pdf> [26-01-2012].
- Cihelková, E., Křížková, J., Kunešová, H., Martinčík, D. 2001. *Světová ekonomika – nové jevy a perspektivy*. C.H. Beck, Praha.
- Chinaembassy, 2012. Embassy of the People’s Republic of China in the Czech Republic. *O Číně*.
<http://www.chinaembassy.cz/cze/zggk/> [01-12-2011].
- China Daily*, 2009. China sees initial results in boosting domestic demand.
http://www.chinadaily.com.cn/bizchina/2009-05/21/content_7916638.htm [04-02-2012].

- China Daily*, 2012. China makes military budget based on strict principles. http://www.chinadaily.com.cn/opinion/2012-03/07/content_14778959.htm [13-03-2012].
- Dong, F. 1982. Relationship between accumulation and consumption. In: Xu, D. et al. (ed.) *China's Search for Economic Growth: The Chinese Economy Since 1949*. New World Press, Beijing.
- Easterly, W. 2010. *Břímě bílého muže*. Academia, Praha.
- The Economist*, 2012. Big mac index. <http://www.economist.com/node/21542808> [04-02-2012].
- Fairbank, J., F. 1998. *Dějiny Číny*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha.
- Fürst, R. 2006. *Čína ve XX. století, díl 3*. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc.
- Global Security, 2012. *China's Defense Budget*. <http://www.globalsecurity.org/military/world/china/budget.htm> [05-02-2012].
- Hofstra University, 2012. The geography of transport systems. *China's Special Economic Zones*. http://people.hofstra.edu/geotrans/eng/ch5en/conc5en/China_SEZ.html [10-11-2011].
- Hu, Z.; Khan, S. 1997. *Why Is China Growing So Fast?* International Monetary Fund, Washington, D.C. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/issues8/issue8.pdf> [03-11-2011].
- Liščák, V. 2002. *Stručná historie států: Čína*. Libri, Praha.
- Majerová, I.; Nezval, P.; Leibiedzik M.; Tuleja P. 2007. *Světová ekonomika*. Computer Press, a.s., Brno.
- Naughton, B. 2006. *The Chinese economy: transition and growth*. The MIT Press, Cambridge, MA
- NBS: Rural Survey Organization of National Bureau of Statistics, China 2004. *Poverty Statistics in China*. <http://wenku.baidu.com/view/8c155b0e52ea551810a6870e.html> [05-02-2012].
- Obuchová, L. 1999. *Číňané 21. století. Dějiny – tradice – obchod*. Academia, Praha.
- Rodrik, D. 2007. *The Value of Being Undervalued*. Project Syndicate, 2012 <http://www.project-syndicate.org/commentary/rodrik15/English> [04-02-2012].
- Steger, M. B.; Roy, R. K. 2010. *Neoliberalism: A Very Short Introduction*. Oxford University Press, New York.
- U.S. Treasury Department, 2012. *Major Foreign Holders of Treasury Securities*. <http://www.treasury.gov/resource-center/data-chart-center/tic/Documents/mfh.txt> [05-02-2012].
- USGS: United States Geological Survey's, 2011. *Historic Earthquakes*. http://earthquake.usgs.gov/earthquakes/world/events/1976_07_27.php [21-11-2011].
- Wall Street Journal* 2012. WTO Director General: Yuan Is Undervalued, But Not Clear How Much. <http://online.wsj.com/article/BT-CO-20120126-702771.html> [05-02-2012].
- World Bank 2012a. *World dataBank*. Database: World Development Indicators and Global Development Finance. <http://databank.worldbank.org/ddp/home.do?Step=12&id=4&CNO=2> [31-01-2012].
- World Bank 2012b. *China Quarterly Update – April 2012*. World Bank Office, Beijing. <http://www.worldbank.org/en/news/2012/04/12/china-quarterly-update-april-2012> [21-04-2012].

Xinhua 2012. China's GDP growth slows to 8.1 pct.
http://news.xinhuanet.com/english/china/2012-04/13/c_131524192.htm [21-04-2012].

Xu, D. 1982. Transformation of China's economy. In: Xu, D. et al. (ed.) *China's Search for Economic Growth: The Chinese Economy Since 1949*. New World Press, Beijing.

Zhu, A.; Kotz, D. 2010. The Dependence of China's Economic Growth on Export and Investment. *Review of Radical Political Economics*, Vol. 20, No. 10, pp. 1–24.
<http://rrp.sagepub.com/content/early/2010/09/30/0486613410383951.full.pdf+html> [04-02-2012].

Židek, L. 2006. Hospodářský vývoj Číny: (1949-2005). *Národohospodářský obzor* 2/2006, pp72–90, ESF MU, Brno
http://is.muni.cz/do/1456/soubory/aktivity/obzor/6182612/7667820/08_Z_sdekOPRAVENO.pdf [10-11-2011].

4. kapitola: Proč Čína roste tak rychle

CIA: Central Intelligence Agency 2011a. The World Factbook. *Country Comparison: Investment (Gross fixed)*. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2185rank.html?countryName=China&countryCode=ch&regionCode=eas&rank=2#ch> [14-03-2012].

CIA: Central Intelligence Agency 2011b. The World Factbook. *Country Comparison: GDP (Real growthrate)*. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2003rank.html?countryName=China&countryCode=ch&regionCode=eas&rank=6#ch> [14-03-2012].

Bergsten C. F., Freeman, Ch., Lardy N. R., Mitchell D. J. 2009. *China's Rise. Challenges and opportunities*. Peterson Institute for International Economics, Center for Strategic and International Studies. Washington, D.C.

The Economist 2009. Secret sauce. <http://www.economist.com/node/14844987> [16-03-2012].

Fairbank, J., F. 1998. *Dějiny Číny*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha.

Fürst, R. 2006. *Čína ve XX. století, díl 3*. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc.

Hu, Z., Khan, S. 1997. *Why Is China Growing So Fast?* International Monetary Fund, Washington, D.C. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/issues8/issue8.pdf> [16-03-2012].

Halper, S. 2010. *The Beijing Consensus: How China's Authoritarian Model Will Dominate the 21st Century*. First Edition. Basic Books, New York.

Leonard, M. 2008. *What does China Think?* Fourth Estate, London.

Naughton, B. 2006. *The Chinese economy: transition and growth*. The MIT Press, Cambridge, MA.

Perkins, D. H. 2006. *Economics of Development*. Sixth Edition. W.W. Norton & Company, London.

Shirk, S. 2007. *China : fragile superpower. How China's internal politics could derail its peaceful rise*. Oxford University Press, New York.

World Bank 2012. *World dataBank*. Database: World Development Indicators and Global Development Finance. <http://databank.worldbank.org/ddp/home.do?Step=12&id=4&CNO=2> [16-03-2012].

White Paper on Political Democracy 2005. I. A Choice Suited to China's Conditions., Beijing.
<http://www.china.org.cn/english/features/book/145939.htm> [19-03-2012].

Xinhua 2007. Premier: Building prosperous China
http://news.xinhuanet.com/english/2007-03/05/content_5804308.htm [19-03-2012].

Xinhua 2011. China's Communist Party members exceed 80 million.
http://news.xinhuanet.com/english2010/china/2011-06/24/c_13947698.htm [16-03-2012].

Xinhua 2012. Wen says China needs political reform, warns of another Cultural Revolution if without.
http://news.xinhuanet.com/english/china/2012-03/14/c_131466552.htm [14-04-2012].

5. kapitola: Pekingský konsenzus

Easterly, W. 2010. *Břímě bílého muže*. Academia, Praha.

The Economist, 2009. The China Model. The Beijing Consensus is to keep quiet.
<http://www.economist.com/node/16059990> [02-04-2012].

Fürst, R. 2006. *Čína ve XX. Století, díl 3*. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc.

Halper, S. 2010. *The Beijing Consensus: How China's Authoritarian Model Will Dominate the 21st Century*. First Edition. Basic Books, New York.

Huang, Y. 2010. Debating China's Economic Growth: The Beijing Consensus or The Washington Consensus. *The Academy of Management Perspectives*. Vol. 24, No. 2, pp. 31–47.
http://neeley.tcu.edu/uploadedfiles/academic_departments/management/zol002102933p.pdf [02-04-2012].

Kennedy, S. 2010. The Myth of the Beijing Consensus. *Journal of Contemporary China*. Vol. 19, No. 65, pp. 461–477. <http://chinatrack.typepad.com/files/kennedy-myth-pub-june-10.pdf> [26-03-2012].

Li, X.; Brodsgaard, K. E.; Jacobsen, M. 2009. Redefining Beijing Consensus: ten economic principles. *China Economic Journal*. Vol. 2, No. 3, pp. 297–311. http://www.relooney.info/0_NS4053_795.pdf [26-03-2012].

Moyo, D. 2009. *Dead Aid. Why Aid Is Not Working and How There is a Better Way for Africa*. Douglas and McIntyre Publishers, Toronto.

Ramo, J. C. 2004. The Beijing Consensus. Foreign Policy Centre, London.
<http://fpc.org.uk/fsblob/244.pdf> [26-03-2012].

Rodrik, D. 2006. Goodbye Washington Consensus, Hello Washington Confusion? *Journal of Economic Literature*. Vol. 44, No. 4, pp. 973–987.
http://www.hks.harvard.edu/fs/drodrik/Research%20papers/Lessons%20of%20the%201990s%20review%20JEL_.pdf [23-03-2012].

Steger, M. B.; Roy, R. K. 2010. *Neoliberalism: A Very Short Introduction*. Oxford University Press, New York.

Stiglitz, J. E. 2003. *Jiná cesta k trhu*. Prostor, Praha.

Stiglitz, J. E. 2008. Is there a Post-Washington Consensus? In: Serra, N., Stiglitz, J. E (eds. 2008). *The Washington Consensus Reconsidered: Towards a New Global Governance*. Oxford University Press, New York.

Tománek, M. 2011. Selhal v Latinské Americe Washingtonský konsenzus? *Mezinárodní politika*. Vol. 2, No. 7. <http://cepin.cz/cze/clanek.php?ID=1011> [19-03-2012].

Williamson, J. 1990. What Washington Means by Policy Reform. *Latin American Adjustment: How Much Has Happened?* Peterson Institute for International Economics, Washington D.C.
<http://www.iie.com/publications/papers/paper.cfm?researchid=486> [19-03-2012].

Williamson, J. 2002. *Did the Washington Consensus Fail?* Peterson Institute for International Economics, Washington D.C.
<http://www.iie.com/publications/papers/paper.cfm?ResearchID=488> [23-03-2012].

Williamson, J. 2008. A Short History of the Washington Consensus. In: Serra, N., Stiglitz, J. E (eds. 2008). *The Washington Consensus Reconsidered: Towards a New Global Governance*. Oxford University Press, New York.

Williamson J. 2012. Is the „Beijing Consensus“ Now Dominant? *Asia Policy*. Vol. 1, No. 13, pp. 1–16. <http://www.nbr.org/publications/element.aspx?id=571> [27-03-2012].

6. kapitola: Čínský model růstu pro rozvojový svět

Bräutigam, D.; Xiaoyang, T. 2011. African Shenzen: China's special economic zones in Africa. *Journal of Modern African Studies*. Vol. 49, No.1, pp. 27–54.
http://www.american.edu/sis/faculty/upload/Brautigam_Tang_JMAS-2011.pdf [07-04-2012].

Bräutigam, D.; Xiaoyang, T. 2012. *Economic statecraft in China's new overseas special economic zones*. International Food Policy Research Institute, Washington D.C.
<http://www.ifpri.org/sites/default/files/publications/ifpridp01168.pdf> [07-04-2012].

Cisse, D. 2012. *South Africa's Special Economic Zones – Inspiration from China?* Centre for Chinese Studies, Stellenbosch. <http://www.ccs.org.za/wp-content/uploads/2012/02/China-SEZ-2-Feb-12-Daouda.pdf> [07-04-2012].

China Invests, 2012. Analysis and resources on China's emerging overseas investment. China's Special Economic Zones in Africa. <http://chinainvests.org/2011/03/06/chinas-special-economic-zones-in-africa/> [07-04-2012].

Financial Times 2008. Special Report: Africa–China Trade. Time for the west to practise what it preaches. <http://www.ft.com/intl/cms/e13530f4-c9df-11dc-b5dc-000077b07658.pdf> [11-04-2012].

Government Information Office 2011. *The Republic of China Yearbook 2011*. Government of the Republic of China, Taiwan. <http://www.gio.gov.tw/taiwan-website/5-gp/yearbook/ch05.pdf> [10-04-2012].

Grinter, L. E. 2006. Vietnam's Thrust into Globalization: Doi Moi's Long Road. *Asian Affairs*. Vol. 33, No. 3, pp. 151–166.
<http://www.vietnamconsult.de/elib/data/70.%20Grinter%20%20%20Road%20to%20Globalization%202006.pdf> [27-04-2012].

Halper, S. 2010. *The Beijing Consensus: How China's Authoritarian Model Will Dominate the 21st Century*. First Edition. Basic Books, New York.

Hellström, J. 2009. *China's emerging role in Africa*. FOI Asia Security Studies, Stockholm.
<http://www.foi.se/upload/Kinaiafrika.pdf> [04-04-2012].

IMF 2011. World Economic Outlook Database.
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/02/weodata/index.aspx> [04-04-2012].

Lancaster, C. 2007. *The Chinese Aid System*. Center for Global Development, Washington D.C.
<http://www.cgdev.org/content/publications/detail/13953> [10-04-2012].

- Leonard, M. 2008. *What does China Think?* Fourth Estate, London.
- Lum, T.; Fischer H.; Gomez-Granger, J.; Leland A. 2009. *China's Foreign Aid Activities in Africa, Latin America, and Southeast Asia*. Congressional Research Service, Washington, D.C.
<http://www.fas.org/sgp/crs/row/R40361.pdf> [10-04-2012].
- Majerová, I.; Nezval, P 2011. *Mezinárodní ekonomie v teorii a praxi*. Computer Press, Brno.
- MC: Ministry of Commerce of People's Republic of China 2010. *Statistical Bulletin of China's Outward Foreign Direct Investment 2010*.
<http://english.mofcom.gov.cn/aarticle/statistic/foreigninvestment/201109/20110907742320.html> [04-04-2012].
- Moyo, D. 2009. *Dead Aid. Why Aid Is Not Working and How There is a Better Way for Africa*. Douglas and McIntyre Publishers, Toronto.
- OECDStat 2010. Aggregate Aid Statistics. ODA by Donor.
http://stats.oecd.org/Index.aspx?DatasetCode=ODA_DONOR [04-04-2012].
- OECD 2012. Glossary of Statistical Terms. Official Development Assistance.
<http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=6043> [26-04-2012].
- Pew Research Center 2010. *Opinion on China*. Pew Global Attitudes Project.
<http://www.pewglobal.org/database/?indicator=24&survey=13&response=Favorable&mode=table> [04-04-2012]. [03-04-2012].
- Thompson, D. 2005. China's Soft Power in Africa. *China Brief*. Vol. 5, No. 2.
http://csis.org/files/media/isis/pubs/051013_china_soft_pwr.pdf [03-04-2012].
- UNCTDStat 2010. Inward and outward foreign direct investment.
<http://unctadstat.unctad.org/TableViewer/tableView.aspx> [04-04-2012].
- Weston, J.; Campbell, C.; Koleski, K. 2011. *China's Foreign Assistance in Review: Implications for the United States*. The U.S.-China Economic and Security Review Commission, Washington D.C.
http://www.uscc.gov/researchpapers/2011/9_1_%202011_ChinasForeignAssistanceinReview.pdf [10-04-2012].
- Xinhua 2009. Petrobras to increase oil exports to China.
http://www.chinadaily.com.cn/bizchina/2009-05/20/content_7825075.htm [04-04-2012].
- Xinhua 2011. China provides 256.29 billion yuan in foreign aid
http://news.xinhuanet.com/english2010/china/2011-04/21/c_13839619.htm [10-04-2012].
- Xinhua 2012a. Myanmar attracts over 8 bln USD foreign investment in 2011.
http://news.xinhuanet.com/english/business/2012-03/16/c_131472176.htm [04-04-2012].
- Xinhua 2012b. China-Africa friendship enhanced by diverse, growing cooperation.
http://news.xinhuanet.com/english/indepth/2012-01/29/c_131381009.htm [27-04-2012].